

GİRİŞ

Doğu Bloğunun yıkılmasıyla iki kutuplu sistemin çökmesi sonucunda uluslararası arenada bağımsız yeni ulus-devletler ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi olan Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden Kırgızistan da, egemen bir ülke olarak uluslararası normlarda ulus-devlet oluşturma sürecine girmiştir. İlk demokratik seçimleri 1991’de yaparak Cumhurbaşkanı Askar Akaev’in seçilmesi, Kırgızistan’da demokrasi ve evrensel değerlerin uygulanacağı ilk adımdı. Ancak Demokrasi, Piyasa Ekonomisi, İnsan Hakları, Hükümet Dışı Organlar (NGO) gibi kavramlara komünist sistemde yetişmiş yönetici elit ve halkın ayak uydurması oldukça zor olmuştur. Hatta bu süreçte karşılaşılan zorluklara ait etkilerin, günümüze kadar devam ettiği söylenebilir. Halbuki ulus-devletin vazgeçilmez unsurlarını günümüzde bu vb. kavramlar oluşturmaktadır.

Kırgızistan bağımsızlığından günümüze ulus-devletin oluşturma çerçevesinde gerek iç gerekse dış politika uygulamalarıyla çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Ülkede yaşayan çeşitli etnik unsurları da göz önüne alarak ortak milli kimlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte hem toplumsal hem de yönetim bazında bir kurumsallaşma eksikliğinden dolayı bu politikaların uygulanmasında büyük aksaklıklar meydana gelmiştir. Kırgızistan’ın ekonomisinin zayıf olması, ulus-devletin iç yapısı itibariyle güçlü bir hale gelmesini engellemiştir. Oluşturulan milli ideolojilerin hayata geçirme çalışmaları eğitim ve medya yoluyla topluma benimsetilmeye çalışılmasına rağmen etkili olmamıştır.

Kırgızistan’da ulus-devleti oluşturma sürecinde yeterli derecede batılı ve diğer gelişmiş devletlerin tecrübelerinden yararlandığı söylenemez. Akaev’in ülke yönetim süreci incelendiğinde SSCB’den kalma yönetim mirasını aynen devam ettirdiği görülmüştür. 15 yıllık iktidarı sonucunda ise bir halk devrimiyle iktidarı bırakmak zorunda kalmıştır. Kendisinin bağımsız Kırgızistan’ın ilk kurucu lideri olarak tarihe geçme imkanı varken, “eski devrik lider” olarak hem literatüre hem de tarihe geçmesi, uyguladığı mevcut politikaları sonucunda olmuştur.

Araştırmanın amacı ve önemi

Bağımsızlığını kazanmasından 15 sene geçmesine rağmen geçiş süreci yaşayan Kırgızistan'ın gelişen bir eğilim içerisinde istikrarlı bir devlet olabilmesi için, devletin temel unsurları olan milli birlik ve bütünlük, milli kimlik ve ideolojiyi toplumsal temelde uygulamaya koyması şarttır. Bu bütün dünyadaki gelişmiş ulus-devletlerin başlarından geçirdikleri bir olgudur. Dolayısıyla Kırgızistan'daki mevcut istikrarsızlığın kaynağı olarak ulus-devletin temel unsurlarının tam yerine oturmadığından kaynaklandığı söylenebilir. Bu yönüyle konumuzun araştırılması önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı ulus-devletin temel unsurları bağlamında Kırgızistan'da uygulanan politikaları artı ve eksi yönleriyle incelemektir. Kırgızistan'ın ulus-devlet oluşturma sürecinde küçük de olsa fikren bir katkıda bulunmak da en büyük amacımızdır.

Araştırma soruları ve tezi

Tez aşağıdaki araştırma sorularının cevabın bulma amacıyla yazılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kırgızistan'ın ulus – devlet inşa sürecindeki sorunlar nelerdir?
- Kırgızistan'ın ulus – devlet inşasında iç ve dış etkenler nelerdir?
- Ulus – devletin temel unsurları bağlamında Kırgızistan'da nasıl uygulamalar yapılmıştır?

Savunduğumuz tez ise Kırgızistan'da uygulanan ulus-devleti inşa sürecinin bitmediği, uygulanan politikaları eleştirel yaklaşımla analiz ederek, yapılanların yetersiz kaldığını vurgulamaktır. Bununla birlikte bölge devletlerinin kendi ayrımcılığına ve farklılığına ağırlık vererek bölünmeye değil, ortak çıkarlar çerçevesinde federatif yapı altında birleşmeye eğilmeleri mevcut sorunların çözülmesi ve uluslararası toplulukta güçlü aktör haline gelmek için kaçınılmaz bir fırsat olduğunu belirtmektir.

Araştırmanın kapsamı ve Metodolojisi

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümün konusu ulus-devletin teorik arka planının tarihi süreç itibariyle günümüze kadarki durumu ele alınmıştır. Bununla beraber ulus-devletin temel unsurları olan milli kimlik, milli egemenlik, milliyetçilik gibi kavramlar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Çarlık Rusya'sı ve SSCB döneminde Orta Asya'da uygulanan ulus oluşturma politikaları ve Kırgızların siyasi ve kültürel özellikleri bu bağlamda konu edilmiştir. Üçüncü bölümde de bağımsızlıktan sonra Kırgızistan'da uygulanan ulus-devlet oluşturma politikaları, ulus-devlet modelinin temel unsurları bağlamında incelenmiştir.

Araştırma sürecinde Kırgızca, Rusça ve Türkçe kaynaklar kullanılmıştır. Özellikle son bölümde konumuz güncel olması sebebiyle kaynak sıkıntısı yaşanmıştır. Ancak mevcut kaynaklar ve gözlemler sonucunda konuya açıklık getirilmiştir.

BÖLÜM 1: ULUS – DEVLET MODELİ

1.1. Ulus – Devlet

Ulus-devlet, modern devlet yapılanmasına milli olarak nitelendirilebilecek unsurların eklenmesi ile vücut bulmuş bir siyasi yapılanma modelidir. Modelin esas olarak XIX. yüzyılda ön plana çıkan, milliyetçilik ve demokratik düşünce olgularının modern devlet üzerinde oluşturduğu etkiyle biçimlendiği söylenebilir.

Ulusun, devletin hem sınırlarını hem de meşruiyet kaynağın oluşturduğu bu model XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren gündemde olmakla birlikte yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel ölçekte yaygınlığa ulaşmıştır (Erözden, 1998: 2). Günümüzde BM üyesi devletlerin tamamına yakını ulus-devlet sayılmaktadır.

Ulus-devletin oluşumunda modernleşme, milliyetçilik, ulus gibi kavramların payı büyüktür. Modernleşmenin ortaya çıkardığı yeni toplumsal sorunlar ve bir ideoloji olarak milliyetçiliğin gelişmesi ulus-devlet modelini biçimlendiren tarihsel başlıca gelişmelerdir. Ulus-devlet modelinin unsurlarına bakıldığında milliyetçi ideolojinin siyasi yapılanmaya yansımakta olduğu fark edilecektir (Şahin, 2006:92). Bu unsurlar içinde temel olanların ise milli egemenlik ve milli kimlik olduğu söylenebilir (Şahin, 2006:106).

Her ne kadar ulus-devlet, modern dönemin daha doğrusu sanayi devriminin başlattığı bir sürecin ürünü olsa da, geleneksel dönemin toplum yapısı ve devlet kurumları bir yandan tarihe karışırken bir yandan da modern devletin ve onun egemen formu olan ulus-devletin alt yapısını hazırlamışlardır. Bu bakımdan, modelin kavranabilmesi için Avrupa’da ulus-devlete giden sürece kısaca değinmekte fayda vardır.

1.2 Tarihsel Süreç: Ulus-Devletin Doğuşu

Devlet konusundaki tarihsel yaklaşımda, devletin temel unsurlarında büyük nitelik farklılığı görülmesinden ötürü sanayi devrimi baz alınarak devletleri; geleneksel dönem-modern dönem şeklinde incelemek yaygın bir metottur. İşte Avrupa da ulus-devlet biçimini ortaya çıkaran süreç bu metottan faydalanılarak, devletin varlık şartları olan ülke, topluluk ve egemenliğe atfedilen özellikler bağlamında incelenebilir ve hem ulus-devleti doğuran

şartlar hem de bu devlet biçiminin genel olarak daha önceki devlet yapılanmalarından farklarının ortaya konulması sağlanabilir.

Geleneksel dönemin başlıca devlet biçimleri feodal ve mutlak devlet olmuştur. Feodal devlete, devletin varlık şartları çerçevesinde yaklaşıldığında, ülkesel anlamda ilk göze çarpan, krallığa ait gözüken coğrafyada, bütünlük ve türdeşliğin olmayışıdır (Oppenheimer, 1997:138–140). Bu bakımdan, ortaçağ krallıklarının, her biri çeşitli dillere, geleneklere sahip topluluklardan oluşan ve dağınık bölgeleri kapsayan devletler olduğu söylenebilir. Böyle bir ortamda, merkezi egemenlik ve tüm ülkede geçerli, standart yetki ve kurallardan bahsetmek mümkün değildir (Pierson, 2000: 73).

On altıncı yüzyılda, geç feodal şartlarda ortaya çıkmış olan “mutlak devlet” ise modern devlete ait birçok özelliğin ilk defa belirlediği devlet biçimidir. “Ülke” açısından ticaretin gelişmesine paralel olarak, feodal devletteki bölünmüş küçük coğrafyaların ortadan kalkmaya başlaması dikkat çekicidir. Topluluk açısından ise, daha geniş düzeyde birlik bilinci gelişmeye başlamıştır. Tüm bu yaşananların, yavaş yavaş güçlenen merkezi otoritenin, egemenliğini hissettirmesine de vesile olduğu belirtilmelidir. Mutlak devletle birlikte, tam anlamıyla olmasa da, kilise ve yerel otoriteler krallığın otoritesini hissetmeye başlamışlardır (Pierson, 2000: 79–85). Tüm bu değişikliklerde kapitalizmin gelişmesine paralel olarak para ekonomisinin yaygınlaşması, “burjuva” olarak isimlendirilen yeni bir toplumsal sınıfın (kentli tüccar sınıf) ortaya çıkması ve Avrupa’nın “Feodalite” olarak kavramlaştırılan sosyo-politik yapısında değişiklikler oluşturmasının etkili olduğu belirtilmelidir (Arıboğan, 1996: 64).

Batı Avrupa’da yaşanan sanayi devrimi, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişe ya da başka bir ifadeyle geleneksel toplum yapısının değişerek modern toplum yapısının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İşte, “Modern Devlet” ve onun egemen formu olan “Ulus-Devlet”, modern toplumun ihtiyaçlarına ve eğilimlerine göre oluşmuş siyasi yapılanma biçimidir (Coşkun, 1997: 175).

Modern devletin ve dolayısıyla ulus-devletin kavranabilmesi, modernleşme olgusunun neyi ifade ettiği, toplumsal hayatta ne gibi etkiler yarattığı ve bu etkilerin hangi ihtiyaçlara ve dönüşümlere yol açtığıyla yakından ilgilidir. Tarihsel açıdan modernleşme; XV-XIX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanmış olan, geleneksel toplum yapısının ortadan kalkmasıyla sonuçlanan bir süreç olarak ifade edilebilir. Modern toplumu karakterize eden gelişmeler olarak; toplumsal hayatta bilginin rolünün artması, geniş bir coğrafyada ekonomik bütünleşmenin görülmesi, kentleşmenin ortaya çıkması ve tüm bunların kültürel ve demografik yapıyı değiştirmesi gösterilebilir.

Toplumsal yapı ve ilişkilerde görülen bu tarz büyük dönüşümler, -en azından yeni bir toplumsal örgütlenme tesis edilene kadar- istikrarsızlığı da beraberinde getirmekle sosyal ve siyasi yeniden yapılanmayı gerektiren bir takım ihtiyaçları doğurmaktadır (Yılmaz, 1996: 81). Bu ihtiyaçların başında toplumda süregelen bütünlüğün parçalanmasıyla su yüzüne çıkan bütünleşme ihtiyacı gelmektedir. Modernleşmeyle alt üst olan yapı yeni bir kimliğe, yeni bütünleştirici duygulara olan ihtiyacı beraberinde getirmektedir (Hekimoğlu, 1989:136).

Genellikle modernleşme sonucunda mevcut siyasi ve idari yapılanma yetersiz kalır ve otoritesi tartışılmayan bir merkezi hükümet ihtiyacı belirir(Hekimoğlu, 1989:133,137). Ortaya çıkan bir başka ihtiyaç da yeni sınıfların oluşması ve siyasi hayata katılmak istemeleriyle bir demokratlaşma ve yeni meşruiyet kaynağı bulma ihtiyacıyla baş başa kaldıkları söylenebilir (Habermas, 2002:19).

Toplumdaki bütün kurumlar güçlü talep ve ihtiyaçların ürünüdür. Talep olmadan kurumsal yenilikler ve gelişme gerçek anlamda sağlanamaz. Bununla birlikte toplumsal ihtiyaçlar ve oluşan yeni şartlar kurumları doğurduğu kadar yapılandırır da. Yeniçağ şartlarında Avrupa’da ortaya çıkan ve mevcut siyasi yönetim biçimlerinin çözümediği sorunlara çözüm olacak gelişmelerde süreç içerisinde yaşanmıştır. İhtiyaçlar, gelişen toplumsal ve ekonomik trendler, modernleşmenin felsefi dayanaklarından rasyonelleşme ve bütüncül bakış açısıyla hep birlikte çözüm olarak modern devlet biçimini gündeme getirmiştir. Zamanla rasyonellik ve modernite cemaatlere dayalı parçalı yapıyı kaldırmaya yönelmiş, bütünleşme noktasında milliyetçiliğin meşruiyet noktasında da halk egemenliğinin devreye girmesiyle

siyasal örgüt ve usullerin kurumsallaşmasında ulus, toplumsal ve siyasi meşruiyet temeline yerleşmiştir. Sonuçta ihtiyaçların ulus-devleti üreterek bu modeli modernitenin devlet biçimi olarak kurumsallaştırdığı söylenebilir.

Hiç şüphesiz, ulus-devlete giden süreçte en önemli aşama “Modern Devlet” yapılanmasının ortaya çıkışıdır. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru görülmeye başlayan modern devlet, ilk defa, sınırları belirgin bir toprak parçasına sahip, “Modern Devlet” yapılanmasının temel özellikleri olarak; içte ve dışta tam egemenliğe sahip, topraklarında yaşayan herkese aynı idari düzenlemeleri uygulayan devlet biçimi olmuştur (Hobsbawm, 1995: 103; Pierson, 2000: 28).

Modernleşmenin siyasi anlamda getirdiği en büyük sonuç olarak ulus-devletin oluşması gösterilebilir (Yılmaz, 1996: 22, 135; Coşkun, 1997: 175). Milliyetçilik akımları ve demokratik düşüncedeki gelişmelerin tesiriyle, toplumun birleştirici kutsal ve sistemin meşruiyet kaynağı olarak ulusun, siyasi yapılanmalara damgasını vurması, modern devletleri ulus-devlet formuna sokan başlıca gelişmedir (Durgun, 2000: 111- 113). Ulus-devlette, devletin egemenlik alanı olarak tanımlanabilecek ülke, kutsal bir mahiyeti olan, önemli bir sadakat ögesi konumundadır. Dolayısıyla, ulus-devlet yapılanmasında ülke unsurunun daha önceki devlet biçimleriyle kıyas edilemeyecek düzeyde manevi öneme sahip olduğu ileri sürülebilir.

Ayrıca, ulus-devletin esas itibarıyla toplumsal ve siyasi anlamda farklılıkları yok etmeyi amaçlayan bir siyasi yapılanma oluşunun bir sonucu olarak, ülkesel bütünlüğe büyük önem verilmekte, bölgeselleşmelere hoş bakılmamaktadır. Bu doğrultuda, ulus-devletlerde, bir sadakat sembolü haline getirilmiş olan ülke topraklarının kesin tanımlanmış bir alan olması ve bu alanda tek meşru otoritenin bulunması büyük önem taşımaktadır.

Modele göre, topluluk artık “biz” duygusunun hakim olduğu “ulustur”. Ulus, evvela homojen kültürel bir birim olarak ele alınmaktadır. Ulus aşamasında, topluluğun; aynı dili konuşan, aynı tarihi ve kültürel birikimi paylaşan, aynı soydan gelen, aynı dine inanan, aynı düşmanlara sahip kısacası bütünleşmiş ve ortak bir kimliğe sahip olduğuna inanılır. Bu ulus, aynı zamanda egemenliğin kaynağı olarak, siyasal sistemin meşruiyet zeminini

oluştururken, siyasi egemenliğin de tek sahibidir. Ulus-devlette, siyasal egemenliğin kaynağı ve sahibi ulustur. Bu özellik, devlet biçimleri içinde ilk defa ulus-devlet modelinde net bir şekilde kendine yer bulmuştur. (Erözden, 1997: 129; Habermas, 2002: 25).

1.3. Ulus Devletin İdeolojisi Olarak Milliyetçilik

Milliyetçilik fikri çok eski devirlere götürülebilir ve aynı soydan geldiğine, ortak dine mensup olduğuna inanan insanların, esaretten kurtulmak ve milli kimliklerini korumak için mücadele vermeleri neticesinde ortaya çıktığı söylenebilir (Özcan, 1994:5). Milliyetçiliği bu şekilde his ve duygu bakımından tarihin ilk devirlerine kadar götürmek mümkün olsa da bir ideoloji ve siyasi hareket olarak on sekizinci yüzyılla birlikte geliştiği belirtilmelidir. Tarihçiler ideolojik anlamda milliyetçiliğin doğuşunun 1776'daki Amerika'nın bağımsız oluşuna, Fransız ihtilalinden (1789–1792) ve Fichte'nin Alman milletine nutku gibi olaylardan sonra ortaya çıktığında hemfikirdirler.

Modernitenin ortaya çıkardığı bütünleşme ve güçlü bir merkezi devlet ihtiyacının, Batıda toplumsal temelde ortak bir değer oluşturma gücü olan milliyetçiliği ön plana çıkardığı söylenebilir. Amerika ve Fransa'daki siyasi gelişmelerin yanı sıra bu yaklaşımın ön plana çıkması; neo-klasik ve romantik akımların düşünsel bazda hakimiyeti, milliyetçiliği giderek güçlendirmiş, insanlar da geçmişlerine, tarihi köklerine, kültürlerine sahip çıkma arzusu giderek artmıştır. Neo-klasik akımın büyük tesiriyle milliyetçiliğe uygun bir zemin oluşmuş ve bu ideoloji modernitenin egemen devlet formu olan ulus-devleti biçimlendiren başlıca siyasi gelişme olmuştur. Bu bağlamda milliyetçilik günümüz anlamında olduğu gibi halkın egemen, bağımsız ve kendi kaderini kendisi belirleme şartlarını esas kabul etmekle birlikte, ulusal birlik ve beraberliğin vazgeçilmez kaynağını oluşturmaktaydı. XIX. yüzyılın milliyetçilik anlayışına göre: milleti oluşturan fertler, kendi aralarındaki geçimsizlikleri çözmeli, ortak bir milli şüura sahip olmalı, tarihi bir vatana sahip vatandaşlardan oluşmalıydı (Özcan, 2001:45).

Aslında Avrupa'da milliyetçiliğin siyasal anlamda ilk izleri “Yüz Yıl Savaşları”ndan (1337–1453) sonra yeni kurulan devletlerde görülebilir. İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda, İsveç, İsviçre ve Polonya gibi ülkelerde yöneticilerin bu sıralarda halka ortak

kimlik ve vatan sevgisini aşlamak çabalarına şahit olunmaktadır. Bu uygulamaların Avrupa'daki devletler arasındaki savaşlar ve ticari rekabet sonucunda giderek zorunlu hale geldiği söylenebilir. Özellikle Napolyon'un Avrupa'daki istila hareketinin insanlar da bağımsızlık, milli birlik, milli kimlik kavramları ön plana çıkmasında, sanayi devrimi ve ekonomik ihtiyaçların yanı sıra devreye giren bir gelişme olduğu belirtilmelidir. Ancak bu kavramların öne çıkmasında Fransız ihtilalini hazırlayan Neo-klasik akım ve Amerika'nın bağımsızlık hareketinin kilit rolü oynadığı su götürmez bir gerçekliktir.

J.S.Mill (1806–1873) gibi 19. yüzyılın liberal düşünürleri, milli birlik ve beraberliğin en iyi şekilde homojenleşmiş topluma sahip milli devletlerde uygulanabileceğini inanmaktaydılar. Çünkü birbirinden farklı dillerde konuşarak ayrılan, kendilerini birbirine yakın hissetmeyen toplum kesimleriyle ortak kamuoyu oluşturmak mümkün değildir (Mill'den nakleden Tamir, 1993:140).

İşte bu saiklerle ortaya çıkan ortak değer ve sembollerin oluşturduğu bir millete ait olma ve dayanışma ihtiyacının giderek daha çok artması, yani aidiyet bilinci, milletleşme sürecinin yeryüzündeki temel dinamiğini oluşturmuştur. 19. ve 20. yüz yıllar, imparatorluk devrinin kapanarak milli devletler çağının başlama tarihidir.

Milliyetçilik, bu süreçte ilk önce “kurucu”, daha sonra ise “sahiplenici ve kalkınmacı” rol ve işlevi üstlenmiş ve sonuçta dönüşüme öncülük eden güçlü bir duygu ve düşünce birikimi olmuştur (Öz, 2001:13).

Dolayısıyla milliyetçiliğin Avrupa'da milli devletlerin iç yapıları itibariyle güçlenmesine, modernleşmesine büyük katkılar sağlayan bir gelişme olduğu söylenebilir. Ancak kendilerini güçlü ve gelişmiş hisseden Avrupalılar bu aşamadan sonra dünyanın gelişmemiş ülkelerine karşı emperyalist ideolojiler geliştirmişler ve “öteki”leri sövmeyi bir milliyetçiliğin bir gereği saymışlardır. Örneğin; Alman milliyetçiliği yayılmacı bir Pan-Alman ideolojisi haline gelirken, İngiliz, Portekiz, Fransız ve Hollandalılar uluslar arası milliyetçilik rekabeti ile denizaşırı pazarları ele geçirmek, sövmek ve kolonileştirmek emellerin gütmüşlerdir. Buna ek olarak da Japonlar ve Ruslar da ulus devletlerini oluşturduktan sonra dışa karşı yayılmacı politikalar izlemişlerdir (Özcan, 2001).

Günümüzde de ABD de dahil olmak üzere gelişmiş Batı ülkeleri kendi iç yapıları itibariyle milli birliği sağlama, insan hakları ve demokrasi gibi konularda çok ciddi gelişmeler sağlayarak ilerlemişken, özellikle Soğuk Savaş sonrası, bunların dünyaya ihracı konusunu suiistimal ettiğini ve içteki gibi dışa da aynı hassasiyeti göstermediklerini söylenebilir.

Avrupa'da Aydınlanma felsefesinin de milliyetçiliğin gelişmesine önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Aydınlanma döneminde feodalite tasfiye edilmiş ve feodal toplumların uluslaştırılması belirli bir süreç içinde sağlanmıştır. Uluslaştırmada araç olarak da milliyetçilik akımı kullanılmıştır (Ekinci, 2004:22). Bu çağın temel ilkeleri kısaca şunlardır:

- Doğayı, toplumu ve insanı akılcı bakış açısıyla yorumlamak,
- Devletin meşruiyetini Tanrısal akımdan aldığını reddederek onu ulusa dayandığını belirterek milliyetçilik ideolojisini benimseme,
- Ulusal dili savunmak ve geliştirmek,
- İnanca dayalı yönetime karşı akılcı bir yönetimi benimsemek ve uygulamak,
- Burjuvazinin ortaya çıkmasından itibaren iç dinamikleriyle ulus oluşturma sürecinin başlamasıdır.

Fransız ihtilalinin fikirlerinin tüm Avrupa ülkelerine yayılması belirli bir zaman süreci içinde kapsamlı olarak gerçekleşmiştir. Halk egemenliği anlayışı derken oy kullanmak için eğitimli erkeklere izin verilmiş(sınırlı oy), ardından genel oy ilkesi XX. yüzyılın ortalarında yerleşmiştir.1830'da Fransa'nın nüfusu 30 milyon iken sadece 90 bin kişi oy kullanabiliyordu. İnsanlara yurttaşlık hakkının verilmesi ve oy kullanma hakkının eğitimli insanlara tanınması eğitimin önemini ön plana çıkartmıştır. Milli eğitim uluslaşma sürecinin en önemli aracı olmuştur. Fransa'da yurtsever ve erdemli yurttaşlar yetiştirmek için ulusal eğitim sistemi uygulanmıştır. Çünkü sadece ülke çapında ulusal eğitim sayesinde milli birlik ve bütünlük sağlanacağı inancı vardı. Ulusal eğitim sistemi şüphesiz milli birliği sağlayan ulusal dil ve milli semboller üzerinde yükselmiştir. Bu milli bütünleşmenin yanı sıra zamanla modern ulusalcılığın gelişmesi sağlanmış, insanların

monarşiye bağılıkları giderek azalmıştır (Guibernau, 1998:124). Heater, Fransız devrimi sonrasında daha önce kültürel olan ulus kavramın siyasallaştığını ve sonuç olarak 19. yüz yılın büyük bir kısmında milliyetçiliğin halk egemenliği ile ilişkisi, merkezi ve güney Avrupa liberallerin kendi topraklarında bu ideallere ulaşmak yönünde ve yönlendirdiği görüşündedir(Heater'den aktaran Guibernau, 1998:124).

Her ne kadar Aydınlanma projesi milliyetçiliğin temel unsurlarının oluşmasında önemli rol oynasa da, yeterli olmamıştır. Çünkü Aydınlanma ile milliyetçilik ideolojisi arasında çelişkili düşünceler de vardı. Örneğin; Aydınlanmanın evrensellik, kuru bilimcilik fikirleriyle milliyetçiliğin üniter yapı ve duygusallık düşünceleri tamamen birbirine karşı fikirlerdir.

Bunun sonucunda Aydınlanmanın akılcı felsefesine tepki olarak Romantik akım ortaya çıkmıştır. Avrupa'da Romantik akım her ülkede değişik zaman ve sebeplerden dolayı ortaya çıktığı görülmüştür. Genel olarak edebiyatta ünlü klasik yazarlar şiir ve roman türü eserlerinde kendisini göstermiştir. Topluma vatan ve millet sevgisi düşünceleri edebi türden verilmesi siyasi olarak milliyetçiliğin evrenselciliğe karşı yükselmesini kaçınılmaz kılmıştır.

Romantizm, terim olarak, Avrupa'da 1790–1850 yılları arasındaki entelektüel yaşamın temel yönlerini belirlemek için kullanılmıştır. Bir düşünce akımı olarak “Romantizm”in milliyetçiliği sistemleştiren ve hız kazandıran etkileri oldukça fazladır. Romantizm, belirli özdeş kültürel toplumun ruh, zihin veya halkın ruhu şeklinde dışa vurması olarak nitelendirilmektedir. Bu düşünce akımında ulusun tekliğini yansıtan dil, muzaffer geçmiş, asil soy gibi düşünceler ön plana tutulmaktadır. Romantizmde devletten bahis çok yoktur daha çok kültürün ön plana çıkarılması söz konusudur.

Sözgelimi, romantizm İngiliz edebiyatında daha çok şiirde kendini göstermiştir. Alman edebiyatında ise romantizmin kapısını dünyaca ünlü edebiyatçı W.Goethe açmıştır. Fransız edebiyatında Romantizm, Victor Hugo gibi klasik yazarlar, dönemin olaylarını romantik bir dille eserlerinde yazmışlardır. Bu ünlü yazarları takip eden diğer romantik akım yazarları da eserlerini özgürlük, isyan, doğa, ihtilal gibi temel romantik unsurlara dayanarak ortaya

koymuşlardır. Sonuç itibarıyla romantizm Aydınlanma felsefesinin özgür ve eşit bireylerinin oluşturduğu toplum idealinin yerine, geleneksel köklerine bağlı, her insanı kendi konumunda kabul etme idealini benimseyerek milliyetçiliğin gelişmesinde öncülük yaparak ulus-devletin temel taşlarının oturtulmasında destek olmuştur.

Milliyetçiliğin bir ideoloji olarak hızla gelişmesinde Avrupa’da on dokuzuncu yüzyılda hızla gelişen demokrasi düşüncesinin de katkısı olmuştur. Demokrasi de halk egemenliği, halk değerlerini önemseyen bir akım olarak milliyetçiliğin içinde kendine yer bulabilmekte, imparatorluklara karşı yapılan milliyetçi isyanlar demokratik temalarla gerçekleştirilmekteydi. Bu noktada, milliyetçilik ile demokrasinin birbirini tamamlayıcı olduğu belirtilmelidir. Çünkü demokrasinin özünde, iktidarın ancak yönettiği vatandaşları rızasıyla meşruiyet kazanabileceği, halk egemenliği vardır (Nodia, 1998:104). En basitinden demokratik olmayan bir ülkede ne halk egemenliğinden ne de milliyetçilikten bahsedebileceğimiz gibi milliyetçilik akımı olmadan halk egemenliğinin sağlanması imkânsızdır. Demokrasinin bir ülkede zirveye ulaşabilmesi için, milliyetçiliğin temel prensibi olan milli birlik, kültürel değerlere sahip çıkma ve ekonomik kalkınmanın tamamlanmış olması gerektiği söylenebilir.

Milliyetçi ideolojinin temel prensiplerini şu şekilde özetlemek mümkündür: İlk olarak, bu ideolojinin insanların ancak bir ulus içinde yaşayarak gerçek özgürlüğe ve mutluluğa ulaşacağına inandığı belirtilmelidir (Smith, 2001:57–58). Gerek milliyetçiliği insan tabiatına bağlayarak çok eski devirlere kadar götüren geleneksel, gerekse bir ideoloji olarak ele alan modern yorumları olsun, milliyetçiliğin mihenk noktasının “ulus” olduğu noktasında hemfikirdir. Modern milliyetçiliğin, modern öncesi milliyetçiliklerden en bariz farkı olarak, bu mihenk noktasını sosyal ve siyasi örgütlenmenin kalbine yerleştirmesi gösterilebilir.

Milliyetçi ideolojiye göre; ulus, homojen, birbirleri ile ortak noktaları fazla olan ve bu sebeple dış dünyadan farklı bireylerden oluşan toplumsal bir yapılanma olduğundan, modern toplumların varlığı ve gelişmesi için büyük önem taşıyan gerek toplumsal homojenlik ve dolayısıyla bütünleşme, gerekse siyasal (politik ve yasal) bütünlük ancak ve ancak ulus temelli bir yapılanma ile sağlanır (Smith, 2002: 174; Çeçen, 2003: 42).

Ayrıca, mutluluğun anahtarları olarak görülen sağduyu ve hukukun bir birikim olarak sadece ulusta mevcut bulunması refah ve mutluluk çabaları için önemlidir. Tüm bunlardan hareketle milliyetçiler, evrensel manada düzen ve mutluluk için dünya sisteminin milletler ailesi şeklinde oluşması gerektiğini ifade etmektedirler(Smith, 2002: 174).

1.4.Ulus – Devlet Modelinde Temel Unsurlar

1.4.1. Milli Egemenlik

Ulus – devlet, egemenliğin milli egemenlik anlayışıyla inşa edildiği bir siyasi yapılanmadır.

Milli egemenlik prensibine göre devlet içinde en üstün irade olan egemenlik, ulusa aittir. Ulusa ait olan egemenliğin bazı özellikleri vardır: Egemenlik tektir, bölünemez ve başkasına devredilemez, ancak temsilciler aracılığı ile kullanılabilir.

1.4.2. Klasik Egemenlik Anlayışı

Egemenlik yegane olarak millete ait olma aşamasına gelene kadar, tarihsel süreç itibariyle kavramsal açıdan çeşitli şekilde değerlendirilmiştir. Bu kavram Latince kökenden gelen “üstün güç” anlamında bir kelimedir. Kavram gündeme ilk olarak Jean Bodin’in (1530 – 1596) 1577 yılında yayınlanan eseri “De la Republique” ile gelmiştir. Kısa zamanda yükselen klasik egemenlik kavramı, Westfalya Barışı ile (1648) uluslar arası sistemin esaslarından biri olmuştur. Ulus – devletin egemenlik anlayışının bir diğer kilometre taşı ise XIX. yüzyılda klasik egemenliğin ulusun egemenliği değişimle yeni bir içerik kazanmış olmasıdır(Şahin, 2006:119).

1.4.3. Westfalya Barış Antlaşması

1648’de Avrupa’da Otuz Yıl Savaşları ardından yapılan bu antlaşma, klasik egemenlik anlayışını temel almıştır. Başka bir ifadeyle, antik devletlerin tek egemen, bölünmez ve sınırlanmaz güce sahip tek bir merkeze sahip olması kararlaştırılmıştır. Devlet üstü otoriteler yetkilerini kaybetmişlerdir. Kilise ve Papalık barış antlaşması sürecinden dışlanmış ve kutsal Roma imparatorluğunun dağıldığı kabul edilmiştir. Yani artık, Avrupa’da kendi yasalarını kendisi çıkaran, özgürce ittifak kurabilen, bozabilen, çıkarları

doğrultusunda çatışan ve birbirine hukuken eşit devletler mevcuttu. Antlaşmaya göre hiçbir devlet başka bir devletin iç işlerine karışmayacaktı (Oktaç, 2005).

1.4.4. 1789'dan Sonra Milli Egemenlik

1789 Fransız ihtilalinin sonucunda ulus devlet yeni bir meşruiyet temeline kavuşmuştur. Bu gelişme hızla yükselen ulus fikrinin egemenlik anlayışına damgasını vurması olarak ifade edilebilir. Devlet ulusun siyasi ifadesi olarak, baskıcı olamayan ve bölünmez bir bütün olarak yapılandırılmıştır. Eskiden tek monarkın elinde bulundurulan egemenlik yetkisi, monarktan alınıp millete verilmiştir. Milli egemenlik düşüncesi monarşiye karşı mücadele aracı olarak kullanılmıştır. Ancak egemenlik yetkileri halka devredilirken bunun doğrudan kullanılması değil de “temsil ilkesi”, zamanın sosyal şartlarına bağlı olarak uygulanmıştır (Teziç, 2004:96). Siyasi yapının meşruiyet zemininin ulus olması artık egemenliğin en önemli vasfıdır ve ulus – devlet ortaya çıkmıştır.

Bu aşamayla birlikte standartlaşan bir ulus – devlet ve milli egemenlik anlayışından bahsedilebilir. Artık meşru şiddet tekeline sahip, mutlak ve rakipsiz egemenliğin ulusa ait olduğu devletler, iç işlerine karışmama ve dış otoriteleri dışarıda tutma gibi ana ilkelerle işleyen bir uluslar arası sistem söz konusudur (Davutoğlu, 2003).

Egemenliğin bölünmez ve mutlak özellikleriyle benimsenen klasik egemenlik anlayışı 1789 Fransız ihtilaliyle birlikte çağ atlayarak yeni bir kavrama kavuşmuştur. Şüphesiz, sadece kavram olarak değişmemiş olup, olgusal açıdan da büyük yansımalar yaşanmıştır. Fransız İhtilalinden günümüze kadar olan süreç içerisinde egemenlik anlayışı ulus - devletin yetki ve yükümlülükleri açısından çeşitli evrelerden geçmiştir.

Örneğin iç egemenlik bakımından zamanla ortaya çıkan hukuk devleti, insan hakları, federalizm, kuvvetler ayrılığı, demokrasi gibi kavramlar ve dış egemenlik bakımından uluslar arası hukuk ve ulus üstü kuruluşlar gibi kavram ve kurumlar, ulus devletin yetki ve sorumluluklarını belirli bir ölçüde kısıtlanmasına neden olmuştur (Uygun, 2005).

Çağdaş demokrasi anlayışında “hukukun üstünlüğü” prensibi esastır. Bodin’in “*egemenlik, yurttaşların, uyrukların ve hukukun üstünde olan bir kuvvettir*” yaklaşımı artık geçersizdir. Çünkü hukuk devletinde hiçbir kurum veya şahıs hukuka zıt davranamaz, aksine onun oluşturmuş olduğu zemin ve çerçeve içerisinde hareket etmek zorundadır (Teziç, 2004:89;Uygun, 2005).

Thomas Hobbes İngiltere’de egemenliğin Kral, Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası arasında bölünmesini ülkeyi iç savaşa sürükleyeceğini eseri *Leviathan*’da belirtmiştir. Ancak daha sonra J. Locke ve onu takiben Montesquie İngiltere’de devlet yetkilerinin farklı organlar aracılığı ile kullanılması gerektiğini ileri sürmüştür. Montesquie buna gerekçe olarak tek iktidarın kötüye kullanıldığını ve sınırlamalar getirerek bu sorunun çözülebileceğini belirtmiştir. Başka bir ifadeyle, Montesquie’ya göre yasama, yürütme ve yargı yetkisi ayrı ayrı organlara verilmelidir. Böylece, yetkisini aşma durumunda olan bir organa, diğer organlar müdahale edebilecektir (Uygun, 2005).

Böylece, kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanmaya başlamasıyla beraber devlet içinde baskıcı ve sınırsız yetkiler kullanan rejimden arındırarak vatandaşların hak ve özgürlükleri güvence alınmış oluyordu. Bu ilke tüm ulus-devlet sistemlerinde önemli bir yapısal özelliktir.

1.4.5 Küreselleşme ve Değişen Egemenlik

Küreselleşme günümüz ulus-devletlerin dış ve iç egemenlik bakımından değişim ve dönüşüme zorlayan bir süreçtir. Küreselleşme ekonomik, sosyal ve siyasi yönüyle çeşitli boyutları olan çok yönlü bir olgudur. Ulusal egemenlik açısından da bu süreç içerisinde ulusal egemenlik alanı üç boyutlu daralmaktadır. Birincisi yukarıdan aşağıya doğru etki yapan, devlet tarafından kontrol edilemeyen ulus üstü şirketler ve uluslar arası sermaye piyasalarıdır. Bu da bir anlamda işin ekonomik boyutunu teşkil etmektedir. İkincisi ulus devletin kendi içinde yaşadığı süreçtir. Devletin içerideki yetkilerinin kısıtlanması, küçültülmesi, özelleştirme, merkeziyetçiliğin azaltılması gibi yeni liberal ideolojiye dayanan anlayış ve uygulamalar egemenlik anlayışın daraltmaktadır.

Üçüncü boyut ise aşağıdan yukarıya doğru gitmektedir. Bu süreç devletin içerisindeki bölgeselleşme ve yerelleşme olgularıdır. Küreselleşmeyle devletin içinde yer alan farklı etnik, siyasi, tarihsel ve kültürel özelliklere sahip bölgeler devletin işleyişini etkilemeye başlamıştır. Bu da ulus devleti içten eriten en etkili süreç olarak kendini göstermektedir (Uygun, 2005).

Tüm bu gelişmeler için ulus devletin iç ve dış egemenliğini ciddi bir şekilde etkileyen, hatta “ulus-devletin sonu mu geldi?” sorusunu akıllara getiren gelişmeler olduğu söylenebilir. Şüphesiz bu süreç içinde en büyük rolü uluslar arası örgütler oynamaktadır. IMF, Dünya Bankası (DB) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi küresel ekonomik örgütlerle gelişmekte olan ülkelerin kredi ilişkileri nedeniyle devletlerin içte ve dışta istedikleri gibi davranmalarını kısmi de olsa engellemektedir.

Öte yandan, ulus ötesi şirketlerin dünya sahnesinde oldukça etkin olmaya başlamasından da bahsedilmektedir. Bu şirketler, büyük yatırım güçleriyle herhangi bir ülkeden çekildiklerinde o ülkenin ekonomisini felç ederek krize sebep olabilmekteler. Sosyal açıdan uluslararası göç sorunu devlet yapısını etkileyecek hale gelmiştir. Göç alan ülkeler açısından o ülkenin etnik yapısı, milli dokuları değişmeye başlamakta ve göçmenler buldukları devletin sistemine entegrasyon sağlamada yetersiz kalmaktadırlar. Habermas'a göre kapitalist dünya sistemi için devletin böylesine zaafa uğraması sevindirici değil, üzücüdür. Çünkü ulus üstü şirketler güçlü devlet kurumları olmadan faaliyet yürütemezler ve güvenliklerini sağlayamazlar. Dolayısıyla hedefleri olan büyük karlar elde edemezler. Devletler o şirketler için bir nevi garantör sıfatındadır. Buradan hareket eden Habermas; o zaman "ulus - devlet" in devleti kalacak, ulusu zaafa uğrayacak ve önemini yitirecektir şeklinde tahminde bulunmaktadır (Habermas,2002: 11).

Son üç asırdır işlemekte olan ancak küreselleşmeyle birçok ilkesi zedelenmiş olan Westfalyan egemenlik modelinde, sistem ekonomik ve siyasi bakımdan az çok birbirine eşit devletlerden oluşuyordu. Ancak günümüzde her yönden birbirinden farklı olan uluslararası toplumda egemenliği de eşit şekilde ve aynı kategoride değerlendirmek yanlış olacaktır. Mesela uluslararası ve ulus üstü örgütler bakımından ulus devletin egemenlik durumu katılım ve denetim seviyelerine göre nitelik kazanmaktadır. Birleşmiş Milletler örgütü bir

yandan katılımı teşvik ederken diğer yandan da denetime tabi tutarak ulus-devletin egemenliğini esnetmektedir. Beş daimi ülke vardır ki; bunlar daha katılımcı oldukları için dedikleri olur ve denetleme gücüne sahip olmaktadır. Bu da küresel barışı ve güvenliği korumak amacıyla kurulan BM'nin işlevine gölge düşürmektedir ve uluslararası hukukun uygulamada zaafa uğradığını göstermektedir. Aynı şekilde ekonomik açıdan G-8 ülkelerinin aldıkları kararlar dünya ekonomisini rahatlıkla etkileyebilmektedir (Davutoğlu, 2003).

Konu Avrupa Birliği açısından ele alınarak da somutlaştırılabilir. Lüksemburg veya Belçika gibi küçük devletler AB'ye girmekle beraber eskisinden daha etkili ve önemli konuma yükselmişlerdir.

Tarihte uluslararası arenada söz sahibi olmuş, siyasi, iktisadi ve kültürel alanda ciddi etkiye sahip toplumların değişen egemenlik konusundaki refleksleri ile bu tecrübeyi yaşamamış toplumların refleksleri birbirinden farklı olduğu bilinmektedir. Buna en iyi örnek olarak Türkiye gösterilebilir. Gerek Avrupa Birliğine üyelik sürecinde, gerekse IMF ile ilişkilerinde kendisini denetlenen konumunda hissetmeye başladığında egemenlik hassasiyetlerinin arttığı gözlemlenmektedir. Belçika, İsveç veya Lüksemburg için sorun olmayan Türkiye için sorun olabilmektedir (Davutoğlu, 2003).

Netice itibariyle değişim, uluslararası sistem açısından şu şekilde ifade edilebilir: küreselleşme sürecinde güçlü devletlerin egemenlik alanları genişlerken, gelişmekte olan 3. dünya ülkelerinininki daralmaktadır. Bu süreç devamlı böyle sürüp gideceği de söylenemez. Gelişmekte olan devletler için küreselleşme sadece aleyhlerine işleyen bir süreç değildir. Bunu kendi lehine çevirebilme yine ulus-devletin içyapısına ve algılayış durumuna bağlı olduğu söylenebilir. Küreselleşme bir durum olarak algılanırsa o zaman etkisiz, güçsüz ve kısıtlı egemenliğe sahip olunması bu ülkeler için kaçınılmaz olur.

Aksine süreç olarak algılsa iç dinamikleri kullanarak pasiflikten çıkılıp aktif hale gelinebilir (Keyman, 2000:22).

Değişen dünya şartlarında iç egemenlik açısından egemenliğin meşruiyeti ve güç unsurlarının büyük önem kazandığı söylenebilir. Güç unsuru sadece askeri değil aynı zamanda siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal alanı da kapsamaktadır. Etkili, aktif ve fırsatları lehine çevirebilme kapasitesi bu gücü dışa yansıtabilme niteliğine bağlıdır. Meşruiyet zemini sağlamak devletin içindeki bireylere aidiyet ve milli kimlik hissini en yüksek seviyede olmasına bağlıdır. Devlet olarak egemenlik tanımlaması ile fertlerin tek tek egemenlik bilinçleri aynı olacaktır (Davutoğlu 2003).

Dikkat edilirse bu durum Habermas'ın yukarıda değindiği ulusun ve milletin artık önemini kalmadığının, sadece devletin kalmasının yeterli olduğu görüşüne antitez oluşturmaktadır. Bu görüşe göre önemli olan devletin meşruiyetini ulustan almakta oluşudur. Açıkçası günümüz demokratik yönetimlerinde milletsiz devleti düşünmek, totaliter ve baskıcı rejimin demokrasi kılığına büründürülmesi anlamına gelir.

1.5. Milli Kimlik

Ulus – devlet modelinde bir diğer unsur olan milli kimlik; millete ait kişilik ve değerleri tanımlayan, halkın kadim kültür ve geleneklerini yansıtan sosyolojik bir olgudur. Milli birlik ve dayanışma bakımından milli kimlik temel müracaat noktası olmuştur. Sınırları belirlenmiş bir devlet içerisinde farklı etnik ve dinsel grup ve sınıflar arasında toplumsal bir bağ kurmak için millet ve milli kimlik hedefi ön plana çıkarılarak ortak değer, sembol ve geleneklerden bir milli kimlik oluşturulur. Bayrak, marş, para, resmi bayram ve kutlamalarla topluluk bireylerinin ortak mirasları ve kültürleri hatırlanır, ortak kimlik ve aidiyet hisleri kuvvetlendirilir. Bununla birlikte milli kimlik, devlet ve milletin dünyada kendilerini başkalarından ayıran özelliğiyle yer almasında büyük rol oynar. İster bireysel, isterse ülke bazında dışarıya karşı kendilerinin bir “özü” olması ve tanımlanması açısından milli kimlik vazgeçilmez bir unsurdur (Smith,1994: 35).

1.5.1. Milli Kimliğin Unsurları

Ulus – devletler milli kimlik politikalarında çeşitli unsurlara vurgu yaparlar. Bu unsurları işleyerek sağlam bir milli kimlik oluşturmak isterler. Milli kimliğin ilk unsuru mekansal veya teritoryal olarak ait olunan topraktır. Toprak, üzerinde yaşayan halk ile iç içe olmalıdır. Toprak parçası millet için sıradan bir şey değil, “tarihi” bir toprak, “yurt”, insanların “beşiği” olmalıdır. Başka bir ifadeyle maddi olduğu kadar manevi değeriyle de vatandaşlarca özümsemelidir. “Tarihsel toprak” üzerinde oraya ait millet, nesiller boyu ortak ve birbirine yararlı etkilerde bulunarak yaşamışlardır. Yaşanan toprak geçmişte ataların uğruna kan döktükleri, kahramanların savaştıkları, çalıştıkları, dua ettikleri yerlerdir. Bütün bunlardan dolayı milletin ait olduğu yurt dünyada vazgeçilmez bir yerdir. Dağlar, nehirler, çöller, göller ve şehirler orada yaşayan insanlar için kendilerinin gurur duydukları, benimsedikleri ve kendilerinin onların bir parçası hissettikleri yerler olması için devlet önemli çabalar sarf eder.

Milli kimliğin ikinci unsuru “yurttaşlık” (patria) düşüncesidir. Yurttaşlık fikri milletin yasalar ve kurumlarıyla tek bir siyasi iradeye sahip topluluk olmasını gösterir. Milletin bütün fertleri ırkına, dinine v.s. bakmaksızın yasal olarak birbirine eşit olma özelliğine sahiptir. Vatandaşlar buldukları vatanlarında sivil ve yasal haklara, siyasi haklara ve görevlere, sosyo-ekonomik haklara eşit biçimde sahip olurlar.

Son olarak da ulus-devletler milletin, kendilerini bir arada tutan, bağlayan ortak bir anlayışa, hissiyata, fikir birliğine, ideolojiye ve ortak kültürel boyuta sahip olması için çaba gösterirler. Bununla beraber ortak kader, ortak güvenlik, ortak refah, kederde ve kıvançta beraber olma gibi kavramlar milleti birbirine bağlayan unsurlardır. Ulus-devlet inşasında ortak kamuoyu ve kitle kültürü oluşturma işi ülke çapında daha çok zorunlu eğitim sistemi uygulaması ve kitle iletişim vasıtalarıyla yapılmıştır.

Tarihsel süreçte tüm bu unsurların, etnik temelden ziyade teritoryal boyutta ele alınarak (Batı tipi) ortak bir ideoloji çerçevesinde ve etnik unsurun daha ön plana çıkarılması gibi (Doğu Avrupa ve Asya tipi) iki şeklide hayata geçirildiği görülmektedir.

Etnik yapıya göre ulus-devlet inşasında millet hayali “üst aile” olarak görülür ve soy çeteleleriyle insanlar gurur duyarlar. Birey ait olduğu toplulukta kalsa da, başka bir yere gitse de doğduğu topluluğun mensubu olarak kalır. Burada millet evvelden ortak soydan gelen bir topluluğu oluşturur. Etnik topluluklarda ulus inşa sürecinde entelektüel elit kısmı zorlanmazlar. Çünkü toplumun ortak değerleri, kültürü, ideolojisi mevcuttur. Milliyetçilik nesnelere toplumda ön plana çıkmaktadır.

Batılı milli kimlik politikalarının temelini hukuk oluştururken etnik modelde kültür, dil ve adet daha önceliklidir. Bu toplulukların mit, tarih ve dilsel geleneklerine vurgu yapılarak, Norveç ve İrlanda’da olduğu gibi etnik bir millet oluşturmayı başarmışlardır (Smith,1994: 29).

Milliyetçilik unsuru hem etnik hem de teritoryal ulus oluşturma modelinde vardır. Adı üzerinde de belli olduğu gibi teritoryal modelde milliyetçilik ortak ideolojiyi, siyasal birlik ve bütünlüğe vurgu yaparken, etnik milliyetçilik soya ve ayrıcalığa önem vermiştir. Örneğin Jakoben dönemindeki Fransız milliyetçileri, Fransız yurttaşlarının kardeşliğinden ve cumhuriyetçi vatanseverlerin birliğinden bahsederken Banere ile Abbe Gregoire, Fransız kültürünün saflığından gurur duyarak, Fransızca’yı uygarlaşma misyonunun anahtarı olarak görmüşlerdir (Smith, 1994:30).

Sonuç itibariyle tüm milli kimlik çalışmalarında, milletleri bölgesel olarak belirlenmiş sınırları içerisinde yaşayan insanların oluşturması ve onların kendi yurtlarına sahip çıkması düşüncesi ön plana çıkmıştır. Milletten aynı tarihi mitleri, anıları ve kültürü paylaşması, tek bir yasal sistem altında eşit biçimde hak ve sorumluluklara sahip olması ve insanların ülke içerisinde serbest dolaşma ve ortak bir iş bölümüne sahip olması sözkonusu olmuştur. Bu uygulamalar ulus-devlet modelinin önemli karakteristikleri haline gelmiştir.

BÖLÜM 2: TARİHSEL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİYLE KIRGIZİSTAN

2.1. Kırgızistan Tarihi

Kırgızistan'ın günümüzde nasıl bir ulus-devlet şeklinde kurumsallaştığını kavrayabilmek için tarihsel arka planı ortaya koymak önem taşımaktadır. Bu bölümde kronolojik metotla Kırgızistan'ın tarihsel gelişimi fazla ayrıntıya girmeden ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Rus istilasından SSCB'nin dağılmasına kadarki tarihsel sürecin Kırgızistan'ın günümüz kurumsallaşması hususunda ipuçları taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda Çarlık Rusya'sının ve Sovyetler Birliği dönemindeki Moskova'nın Orta Asya'da uyguladığı kimlik, ulus oluşturma, milliyetler politikası ve devlet yapısı ana hatlarıyla incelenecektir.

2.1.1. Tarihte Kırgızlar

Kırgızlar Orta Asya'da tarihin ilk devrelerinden beri varlığını devam ettirebilme başarısını gösteren Türk soylu halklardan birisidir. M.Ö. 200'lere kadar giden geçmişiyile dünyanın en eski halklarından biri oldukları söylenebilir. Kırgızlar günümüzde ağırlıklı olarak Kırgızistan, Doğu Türkistan ve Kuzey Doğu Afganistan'da yaşamaktadırlar. Tarihsel süreçte Sibiryadaki Yenisey nehrinin kollarından başlayarak Orta Asya'nın çeşitli bölgelerinde yaşadıkları görülmektedir (Özdenoğlu ve Küçükkurt, 1996:8–10).

Kırgız adının “kır gezmek”ten veya “kırk kız”dan geldiği hakkında çeşitli fikirler mevcuttur. Çin kaynaklarında Kırgızların, Hunların yıkılışından sonra, özellikle “Hakas” adıyla anıldıkları bilinmektedir (Adılov,1995: 737).

Kırgızlar m.s. 650 yıllarında Göktürk devletinin egemenliğine girmişlerdir. Göktürk devletinin yıkılışından sonra Uygur devletinin egemenliğine giren Kırgızlar, IX. yüzyılın başlarında Uygurlarla yaptıkları bir savaşta büyük kayba uğramalarına rağmen, 840 yılında Uygur kağanını öldürerek yönetimi ele geçirmişlerdir. Bundan sonra Kırgızlar “Büyük Kırgız Kaganat Devlet”ini kurmuşlardır M.S. IX-X asırlar arasında Moğolistan, Baykal, İrtiş, Isık Göl ve Talas bölgelerinde; M.S. X. yıllarında ise Sibiry ve Altay bölgesinde egemen oldukları görülmektedir. 367 yıl hüküm süren bu devlet XIII. yüzyılın başlarında

“Enal” ve “Biy” Kağanlıkları olarak ikiye bölünür. Kırgızlar sonraları Moğolların istilasına boyun eğerek Cengizhan yönetimine girmek zorunda kalmışlardır. 1399 yılına kadar Moğol egemenliğinde kalan Kırgızlar, ayaklanarak “Oyrat Kavmi Birliği”ni yıkmışlar ve Moğolistan’ın bir kısmını idarelerine almışlardır. Fakat Timur tarafından işgal edilen Kırgız toprakları, Culus Han ve Akmat Mansur Hanlıkları sayesinde toparlanmayı gerçekleştirebilmişlerdir (Açılova, 1995:8).

Yenisey’de yaşayan Kırgızlar 1757 itibariyle Çin istilasına uğraması sonucu, bir kısmı Çin egemenliğine girmiştir. Günümüzde Çin’de yaşayan yaklaşık 1 milyon Kırgız’ın atalarının bu Yenisey Kırgızları olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.2. Kokand Hanlığı Döneminde Kırgızlar

Kırgızlar XVII. yüzyılın ortalarında İslamiyet’i kabul etmişlerdir (Aktaş, 2001:70). Kokand hanlığının egemenliğinde 1821 – 1876 yıllarında 55 yıl güney Kırgızistan, 1825 – 1863 yıllarında 38 yıl kuzey Kırgızistan bulundu (Ploskih, 1977:88). Bu hanlığın da etkisiyle İslamiyet’le bağları kuvvetlenmiştir. Kokand hanlığının siyasi, idari ve sosyo-ekonomik durumu feodaldır. Yönetim askeri nitelikteydi, Han’ın otoriter rejiminde bütün halk yönetiliyordu. Kırgızların hanlığa bağlanması kolay olmamıştır. Yönetim belirli bir etnisitenin elinde değildi. Kıpçaklar, Özbekler, Kırgızlar karışık olarak yönetimde bulunmuşlardır. Zamanla bu hanlıkta çoğunluğu oluşturmaya başlayan Kırgızlar, idari ve askeri açıdan yönetime gelmeleri sonucu, Kırgız idaresindeki Hokand Hanlığı veya Kırgız devleti olarak nitelendirilmişti (Çotonov, 2001:27).

Hanlıktaki Kırgız ordusu ile Doğu Türkistan’ın bilhassa Çin’e karşı güvenliğini sağlamıştır. Bu da Hokand Hanlığının bölgedeki üstünlüğünü pekiştirmiştir. Fakat Buhara emirliği bu üstünlüğü sindiremeyip, kıskançlık göstermesiyle birlikte rekabete girmiş ve sonuçta savaşa kadar uzanan gerilim devam etmiştir (Yalçınkaya, 1999:34). Bu gerilim sonucunda özellikle 1842 yılından itibaren Buhara, Hokand’ı istila edip yağmalaması, Hokand’ın bir daha eski gücüne kavuşamamasına neden olmuştur. İdeolojik farkı olamayan iki hanlığın mücadelesi sonucunda güçsüzleşen Hokand Hanlığının başlayan Rus saldırılarına karşı

koyacak güçte olmaması bölgeyi yeni felaketlere itmiştir. 1862 yılında Pişpek ¹ şehrinde Rus garnizonunun kurulmasıyla 1876 tarihi itibariyle Hokand'la birlikte tüm Kırgızları esaret altına alacak dönem başlamıştır.

Kırgızların en eski Türk boylarından biri olması ve her şeye rağmen yüz yıllardır “Kırgız” isminin korunması, milli kimlik ögesi olarak Kırgız bilincinin insanlarda geçmişten beri sahip olduğunu göstermektedir. Kırgızların istila görmeleri, başkalarının egemenlikleri altına girmeleri ama mutlaka özgürlük için savaşmaları bir milli bilinç sağlamıştır. Dünyanın en uzun destanı olan Manas bu duruma örnektir. Kırgızların kültürel özellikleri kadar milli şuuru da bu destanda yansıtılmıştır. Bununla beraber Kırgızların özellikle bir bağımsız devlet kuramamasının sebebi Kırgız boylarının birlik kuramamasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar birlik kurmaya teşebbüs edilse de, küçük çaptaki bazı boylar buna yanaşmamışlardır. Üst kimlik olarak ‘Kırgız’dılar ama asıl kimlikleri boy ismi veya klandı.

Kırgızların bu kısaca tarihsel kronolojik olayları konumuz olan ulus-devletin teorik çerçevesinde ele aldığımızda; genel olarak devlet geleneğine sahip olmakla birlikte son dönemlerde Kokand Hanlığı’na katılmaları ve sonrasında etnik yapısının ikinci planda kaldığını görmekteyiz. Kırgızların diğer Türk boylarına göre geç Müslümanlığa geçtikleri için (17.yüz yıl) önceleri dışarıdan genel olarak “Kırgız” kimliği ile tanınırken, Müslüman olduktan sonra Müslüman kimliği ağır basmıştır. Genel olarak Türkistan’da yaşayan hanlıklarda etnik kimlik ön plana çıkmamış; Kırgız’ı, Özbek’i, Tacik’i aynı çatı altında bir hanlık içinde yaşayabilmişlerdir. Bunları bir arada tutan şey din unsuru ve ortak düşmanları Çin’dir.

Bununla birlikte gerek Kırgızların, Uygurların kurdukları devletler gerekse hanlıkların sonu ve dağılmasının iç entrikalar, bölünmeler ve aynı kökten olmasına rağmen birbiriyle savaşmaları sonucunda meydana geldiğini söylemek mümkündür. Özellikle Kırgızların günümüze kadar etkisini sürdüren boy, klan ayırımı milli birlik ve bütünlüğün oluşmasında en büyük engeli oluşturmuş ve oluşturmaktadır. Böyle bir durum ortak düşmanları olan Çin

¹ Bugünkü Kırgızistan Cumhuriyetinin başkenti olan “Bişkek”

ve daha sonra Rusların ekmeğine yağ sürmüştür. Rusların bölgeye hakim olabilmeleri için “Böl Yönet” politikası uygulamaları için uygun bir zaman söz konusudur. Nitekim sonuçta başarılı olan Ruslar ve Çinliler olmuştur.

2.1.3. Çarlık Rusya’sı Döneminde Kırgızlar

Rusya her zaman imparatorluk niteliği taşıyan ve sınırları sürekli genişleyen bir merkez olmuştur. 18. yüz yıl Çarlık Rusya’sının oldukça genişlediği bir dönemdir. Bu genişleme iki yönlü olmuştur: Karadeniz’in her iki tarafından Osmanlıya (Balkanlar ve Kafkaslara) doğru hareket, ikincisinde ise Kazak bozkırlarına doğru bir genişleme söz konusudur (Roy, 2000:61) .

Kazaklar ise Cungarya’dan gelecek Oyrat tehdidine karşı Ruslardan koruma talep etmişlerdir. Kazak kabile reisleri 1742’de Ruslara bağlılık yemini etmişler ve Kazaklar Çar’ın yerli olmayan tebaları haline gelmiştir. Bu bölgeyi ele geçiren Ruslar için Orta Asya’nın merkezi olan Maveraünnehir’i istila etmenin kapısı da açılmıştır. Maveraünnehir’de bulunan Hive, Buhara ve Kokand hanlıklarının birbiriyle devamlı çekişme içinde olmaları Rusların bölgeyi istilasın daha da kolaylaştırmıştır(Roy, 2000:60). 1864’te Çimkent ve 1865’te Taşkent Rusların kontrolüne geçti. Buhara hanlığı Ruslara karşı her ne kadar direndiyse de 1868’de yenilgiye mahkûm oldu. Kafkasya’dan gelen Rus birlikleri şimdiki Türkmenistan’a, Hive topraklarını yönetimi altına alarak, Krasnovodsk limanını kurdular.

Rusların Orta Asya’yı ele geçirmeleri iki aşamalı olmuştur. Birincisi 1857 – 1863 yılları arasında bölgeyi çevrelediler. İkincisi XIX. yüz yılın sonunda askeri baskınlarla toprağı ele geçirdiler. Bununla beraber özellikle Kırgızistan’ın kuzeyindeki kabileler arasındaki anlaşmazlıktan dolayı bazıları Rusya tarafına geçmek istediklerini de belirtmişlerdir. Kuzey Kırgızistan Çarlık Rusya’nın egemenliği altında 1863 – 1917 yılları arasında 54 yıl, güney Kırgızistan ise 1876 – 1917 yılları arasında 41 yıl süreyle kaldı (Roy, 2000:59).

Rus Çarlığının Orta Asya ve Kırgızistan'ı işgal etmesi daha ziyade kötü sonuçlar doğurmuştur. Bununla beraber, iyi olarak nitelendirilebilecek husus feodal yapının çözülerek toprağın devlet mülküne geçirilmesi, köleliğin kaldırılması ve ticari ilişkileri gelişmesi, mal ve para değişiminin artması gibi hususlar sayılabilir.

Kötü olan ise tüm Orta Asya halklarını aynen olduğu gibi Kırgızların da parçalara ayırarak bölünmesi olmuştur. 1860 – 1882 yılları arasında Çin ile Rusya'nın antlaşması neticesinde Kazak ve Kırgızlar asırlardır beraber yaşadıkları Doğu Türkistan'daki kardeşlerinden ayrıldılar. XIX. yüzyılın sonunda Ruslar Kırgızlar ile Kazaklar arasındaki akrabalık, etnik, milli, iktisadi ve kültürel ilişkileri büyük ölçüde ortadan kaldırmayı başarmışlardır.

Ruslar Orta Asya'yı ele geçirdikten sonra ilk iş olarak; bölgeyi dört valiliğe bölmüşlerdir (Roy, 2000:66).

1. Bozkırlar Genel Valiliği (şimdiki Kazakistan'ın kuzey-doğusu).
2. Türkistan Genel Valiliği (şimdiki Tacikistan'ın kuzey ve doğusu, Semerkand, Taşkent)
3. Trans hazar vilayeti (şimdiki Türkmenistan'ın merkezi)
4. Hive ve Buhara

Çarlık Rusya'sı bölgede yaşayan kabileleri etnik yapılarına göre dikkate almadılar. Hepsini Müslüman halk olarak tanımladılar ve buna göre siyaset izlediler. Reformcu Tatar aydınları önerileriyle dine saygı ve özgürlük politikaları uygulayarak halkı kendi denetimlerine almayı başardıkları ve sömürgeciliğe devam ettikleri söylenebilir. Müslümanlığı üst kimlik olarak benimsetme politikasının daha sonra Rusların başını ağrıttığı ve Rus eliti arasında dine mi yoksa etnik kimliğe göre mi politika yürütülmesi gerektiği konusunda yoğun tartışmaların yaşandığı görülmektedir.

Bu politika çerçevesinde II. Katerina Müslümanlara kendisine bağlılığa karşı statü sahibi olmayı vaat etmişti. Tatar mollalar Kazakları Müslümanlaştırmaya teşvik ederek, Kur'an öğreten medreselerin yeniden açılmasını sağlamışlardır. Çariçe Katerina'nın Buhara'da

kendi parasıyla bir medrese kurdurduğu da bilinmektedir. 1789'da ise soylu Kazakların çocuklarına Rusça eğitim veren yüksek öğretim kurumları açılarak dilsel ve kültürel Ruslaştırma politikaları uygulanmaya başlamıştır.

Katerina'nın İslam'a karşı bu yumuşak tutumunun I. Nikola (1825–55) döneminde kademe kademe terk edildiği görülmektedir. Tatarlar hem reformcu, hem Batıcı (Ruslar dahil) hem de Panislamist modeli savunarak Buhara'lı ulemaların yerini alınca, 19. yüz yılın sonunda Çarlık yetkilileri de, Buhara hanlığı da Tatarlara tepki göstermeye başlamıştır.

Bozkırlar Genel Valiliğinde, Ruslar göçebe Kazakların aleyhine işleyen bir yerleştirme yaptılar. 1887'de %20 olan Rus nüfusu oranı 1911'de %40, 1939'dan 1989'a kadar %47 civarında seyretmiştir. Rus yöneticiler bölge halkının geleneksel kabile yapısını kırmak için olabildiğince doğrudan yönetmeye çalıştılar. Tatarlara artık ihtiyaç kalmamıştı. Onların faaliyetlerini durdurarak Ortodoksları zorlamışlardır. Bu da tabii olarak Müslümanların tepkisine ve isyanına neden olmuştur. 1898'deki Andijan isyanı buna bir örnek olarak gösterilebilir.

1904'te Rus-Japon savaşında Rusların mağlup olması tüm Rusya ve Hindistan'daki Müslümanlar arasında büyük yankı uyandırdı. İslam bilincinin önce destekleyen Ruslar bunun kendileri için ne kadar tehlikeli olduğunu bu sıralarda anladılar. Onların en çok endişe ettikleri konu Türkistan'daki Müslümanların Osmanlı İmparatorluğuna katılması ve işbirliğine girmesi olmuştur (Yalçınkaya, 1999:36).

2.1.4. Pantürkizm – Panislamizm

Orta Asya'daki Müslüman seçkinlerinin Rusya'dan talebi etnik milliyetçiliğe dayalı bağımsız bir devlet değil, toprağa dayalı olmayan Müslüman varlığının kabulüydü. Pantürkizm, Panislamizm'in bir yan koluydu. Yani Pantürkizm, Orta Asya'da her şeyden önce dinsel olarak yorumlanmaktaydı. Bununla birlikte bölge halkının Rus emperyalizmine karşı direnişi ve dayanışma noktası olarak İran'ı değil, Osmanlı İmparatorluğu'nu gördüğü belirtilmelidir. Müşterek dine (Sünni-Hanefi) ve dile sahip olmalarının bu noktada belirleyici olduğu söylenebilir.

1917 Devriminde 1905'ten sonra gizli olarak kurulan Müslüman partilerin ortaya çıkmasında bu iki akımın rolü büyüktür. Bu partiler Azerbaycan'da Müsavat, Hümmet, Kazaklarda Alaş-Orda, Kırım Tatarlarında Milli Fırka, Kazan Tatarlarında İttifak partileridir. Orta Asya'da ise Genç Buharalılar ve Genç Hiveliler partisi kurulmuştu. Bunlardan hiçbiri dar anlamıyla milliyetçi değildi ve bu yönde siyasetleri yoktu. Hemen hepsi Rus İmparatorluğuna bağlı tüm Müslümanların kurtuluşu için mücadele ediyorlardı ve Pantürkist bir dayanışma taraftarıydılar (Roy, 2000:78). Halifeliğin ilgası ve İmparatorluğun dağılmasıyla Panislamizm'in Türkistan'da çöktüğü söylenebilir.

Ruslar, bu yöneliş karşısında mevcut bütünlerin bölünmesi için yapay olarak yeni ulusal varlıkları oluşturmaya giriştiler. Etnik kimliğe ve dile dayalı gruplandırma ön planda tutularak birleştirici unsur olan dini ikinci plana atmaya yöneldiler. Bu arada etnik kimliği desteklerken bölünen grupların bağımsız olmasını da istemedikleri görülmektedir. Tüm bunların, Pantürkizm ve Panislamizm akımını baltalamak ve Osmanlı'dan uzak tutmak için yapıldığı belirtilmelidir.

Sonuçta Rusların etnik ve idari bölünmeyi sağlayarak Müslüman cemaatin bölünmesini sağladığı ve uzun vadeli bir Ruslaştırma politikası uyguladıkları söylenebilir. Anlaşma dili olarak Rusçanın yaygınlaştırılması önemli bir politikadır.

2.2. SSCB Döneminde Kırgızistan

Orta Asya'da halk önderlerinin çoğu 1917 Ekim ihtilaline destek vermişlerdir. Çünkü vaat edilen yeni rejim bağımsız bir devlet yapısını oluşturacak sistem Sovyetler Birliği'nin ta kendisiydi. Halkın vaat edilen rejimden ziyade Çarlık rejiminin yıkılmasının sevinci içerisinde olduğu söylenebilir. Toplumun büyük bir kısmını oluşturan Müslümanlar, bağımsızlıklarını kazanıp özgür kalmanın beklentisi içerisindeydiler. Hatta Çarlık döneminde Çin'e kaçan Müslümanlar tekrar dönmüşlerdir. Ancak ihtilal sonrası siyasi sistemin belirginleşmesiyle, mevcut sistemin Çarlık Rusya'sının bir devamı olduğu, hatta bundan daha tehlikeli olduğu kısa bir zamanda ortaya çıkmıştır (Yalçınkaya, 1999: 98).

1924 yılında bugünkü Orta Asya ülkelerinin haritası etnik-yerleşime göre çizildi. Söz konusu bölünme, sadece haritada çizilerek bölünmemiş, aynı zamanda diller, ulusal tarihler ve edebiyatlar farklılaştırılmıştır. Böylece bir gecede masa başında suni sınırlar çizilerek: Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan (şimdiki Kazakistan) ve Kara-Kırgızistan (şimdiki Kırgızistan) adlı Moskova'ya bağlı yeni cumhuriyetler oluşturulmuştur.

1929 yılında Tacikistan da Özbekistan'dan ayrılarak yeni cumhuriyetler kervanına katılmış oldu, Kırgızistan'ın adı Kazakistan, Kara-Kırgızistan'ın adı ise Kırgızistan olarak değiştirildi. 1936 yılında Kırgızistan ile Kazakistan'a Sovyet Cumhuriyeti statüsü verildi. Böylelikle 1936 yılında Orta Asya'daki Cumhuriyetlerin ülke sınırları kesin olarak belirlenmiş ve günümüze kadar mevcut sınırlar değişmemiştir (Yalçınkaya, 1999: 71).

Bu noktada, sınır düzenlemelerinin, hiçbir ülkenin kendi başına ayakta duramaz ve tam bağımsız olamaması üzerine yapıldığının altı çizilmelidir. Sınırlar, ülkelere iç içe girerek birbirlerine sürekli sorun teşkil edecek niteliktedir. Nitekim bağımsızlığını ilan ettikten sonra Kırgızistan'ın gündeminden düşmeyen kesinleşmemiş sınır konuları önemli sorundur. Sovyet döneminde tasarlanmış sınır politikaları, günümüzde de ne denli etkili olduğu Kırgızistan örneğiyle örtüşmektedir. Çalışmanın ileriki safhasında teferruatlı bir biçimde inceleneceği gibi, Kırgızistan'ın özellikle Özbekistan ile sınır sorununun çözümlenmemiş olması Sovyet rejiminin mirasıdır. Aşağıdaki haritada sınırların ne denli girintili çıkıntılı olduğu görülebilir. Coğrafi yapının dağların, nehirlerin belirlediği bu durum, Sovyet sisteminin belirlediği uygulamalarla çok daha içinden çıkmaz hale gelmiştir.

Harita 1. 1924 Sovyet Rejimi tarafından belirlenen bugünkü Kırgızistan sınırları.

Kaynak: http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/central_asia/097_kyrgyzstan_after_the_revolution_web.doc

Stalin'in en büyük başarısı, çatışmalar karşısında hakemlik statüsünü elde etmiş olmasıdır. Bu politikanın özünde yatan "böl-parçala-yönet" prensibine halkın fazla direniş göstermediği söylenebilir. Çünkü bu ayırım ve farklılaştırma belirli bir ulus içinde yaşayan kimlikler için ters değildi. Kırsal bir toplum için kimlik esasını oluşturan etnisite altındaki dayanışma guruplarına dokunulmamıştır.

Stalin'in 1913 yılında yazmış olduğu *Marksizm ve Ulusal Sorunlar* adlı kitabında halkın sürekliliğini sağlayan unsurun dil olduğu savunuluyordu. Rus etnografları da, örneğin "Özbek" etnisinin çok önceden var olduğunu, Özbekçe konuşulduğu ve her zaman bugünkü Özbekistan Cumhuriyeti'nin bulunduğu topraklarda yaşadıklarını vurgulamaktaydılar (Roy, 2000:102).

Alfabenin değiştirilmesi ve birçok şivenin dil olarak yeniden ortaya çıkarılması önemli bir amaçtır. Nitekim Bolşevik ihtilalinden sonra 1923 – 1928 yılları arasında resmen kullanılan Arap alfabesi, 1928- 1940 arasında yerini Latin alfabesine bırakmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin Latin alfabesine geçmesiyle birlikte, ortak dil kurulmaması için Orta Asya'da Kiril alfabesine geçildi. Alfabe değişikliği sonucunda yeni nesillerin daha önceki yazılı kaynaklara ulaşmaları zorlaştırılmıştır.

Milli kimlik hakiki bir kültürün canlanması ve desteklenmesi için değil, zayıf bir içeriğin üzerine kurulmuştur. Gerçek içerik, Sovyet edebiyatı veya Rus kültürü olmuştur. Kendisini gerçekten yetiştirmek isteyenler ise, Rus kültürü ve Rus eğitimini alması gerekmektedir. Kiril alfabesi de Ruslaştırma politikalarında en etkin araç olmuştur.

SSCB'nin ideolojik hedefi insanları bir *homo-sovyeticus*'a (Sovyet insanı) yönlendirmek ve bu özellikte homojen bir toplum oluşturmaktır. Sovyet sistemi Orta Asya topluluklarını üç eksen etrafında yeniden oluşturmuştur. İlki, önceden var olan dayanışma guruplarını (hısımlar, aşiretler, kabileler), kolhozun topluluk sistemine geçirmekle doğrudan devletin denetimine almak. İkincisi, siyasal faaliyetlerin bölgeciliğe dayanan bir hizipçilik etrafında oluşmasıdır. Sonuncusu ise etnik kimlik ve aidiyet hissini Sovyet yönetimi tarafından çerçevesi belirlenen nitelikte düzenlenmiş olmasıdır. Yerel tabandaki bu halkın Sovyet sistemine uyumu ve kolхозlarda kabile reislerinin söz sahibi kılınmasında aracı ideoloji olarak Komünizm ve Komünist parti kullanılmıştır (Roy, 2000:15).

Tüm bu gelişmelerin en önemli sonucu olarak, ulus – devlet yapısına tanıklık etmemiş olan Orta Asya'da, ulus-devlet modelinin yerleşmesi gösterilebilir. Bu model Sovyet bilim adamlarının bölgenin etnik yapısına göre yeni dil ve tarih icat etme projesiyle oluşturulmuştur. Planlanan şekliyle, dışardan milli, içeriden ise Sovyetik özelliğe sahip halklar oluşturmaktır. Ancak bu cumhuriyetler bağımsızlıklarını kazandıklarında bu sistemin içeriği milliyetçi unsurlarla doldurulmaya çalışılmıştır.

SSCB döneminde ekonomik olarak Kırgız halkının tüm kesimlerinde yaşam seviyesinin yükseldiği söylenebilir. Şehirleşme artarken ülkede sanayi gelişmiş, hayvan yetiştirmeye en müsait yer olması sebebiyle et ve canlı hayvan üretimi oldukça artmıştır. En önemlisi de

okuryazarlık oranının %100'e ulaşmasıdır. Devlet desteğinde sanat ve edebiyat gelişmiştir (Açılova, 1995:13).

Lenin'in toplumsal kimlik oluşturma prensibine göre işçi sınıfını ön planda tutma politikasının Kırgızistan'da olumlu sonuç vermediği belirtilmelidir. Çünkü sanayisi gelişmemiş bir ülkede ne işçi sınıfı ne de proletaryanlar vardı. Mülkiyet hakları halkın elinden zorla alınarak işçi sınıfı oluşturulmaya çalışılmıştır (Açılova, 1995:13).

Kültürel bakımdan ise Kırgızların Sovyet döneminde büyük zarar gördüğü ifade edilebilir. Halkın doğa ile geleneksel bağları yıkıldı, toplumsal hayat özel hayatın önüne geçti, özel girişimcilik köreltilerek devletten emir bekleyen bir toplumsal yapı oluşturuldu. Eğitim sistemindeki genel yaptırımla, yöresel, etnik ve dini tartışmalar ortadan kaldırıldı. Ateizm ilkokuldan üniversiteye kadar okutuldu, alkolizm toplumun neredeyse bütünü sardı ve bunun sonucu olarak ahlak düşüklüğü yaşandı. Hiçbir meta, gerçek sahibine ait olmadığı için devlet malının çalınması sıradan bir vaka haline gelmiştir.

2. Dünya savaşından sonra Moskova Kırgızistan'a sanayide büyük yatırımların açılmasını sağladı. Ancak bu modernleşme sürecinde Kırgız işçi sınıfı tali rol aldı. Büyük fabrikalar Ruslar tarafından kuruluyordu ve personeli de Rus'tu. Fabrikaların üretimi ve planlanması Moskova tarafından kontrol ediliyordu. Bu sanayileşme Kırgızistan ekonomisinin %38'ini oluşturmasına rağmen Kırgız işçiler çalışanların sadece %3'ünü oluşturuyordu. Makine üretimi, enerji ve yapı işleri sektöründeki mühendis ve teknisyenlerin %13'ü Kırgızlardı. Merkez yerli işçileri yetiştirmek yerine ithal olarak Slav işçilerinin getirilmesi tercih ediliyordu. Şehirde çoğunlukla Rus, Alman, Ukraynalı ve nispeten Kırgızların yaşamasına karşın kırsal kesimlerde genellikle yerli halk yaşıyordu. Onların kente gelmeleri veya göç etmeleri kesin bir yerel izin ile engellenmiştir (Açılova, 1995:18).

2.2.1. SSCB'nin Dağılması

İkinci dünya savaşından sonra SSCB ile ABD arasında amansız bir Soğuk Savaş başlamıştır. Ekonomide gerekli modernizasyon yatırımlarını yapmaması, teknoloji ve kalite yükselliğini ikinci planda ele alması, fazla istihdam, tarım alanındaki yanlış uygulamalar, arz ve talep dengesinin kurulamaması sonucunda SSCB dağılmıştır. Özetle, 1985 – 1990

yılları arasında Mihail Gorbaçov'un "Glasnost"(Açıklık) ve "Perestroyka" (yeniden yapılanma) uygulamalarıyla bir demokratikleşme süreci başlamış, totaliter ve baskıcı Sovyet yönetiminin sonu gelmiştir. Bu politikalar, birliği oluşturan Cumhuriyetlerde toplumsal bir uyanma başlangıcını teşkil etmiş ve sonuç itibariyle iki kutuplu sistemin bir ayağını oluşturan SSCB 1991 yılında resmen dağılmak zorunda kalmıştır (Kalyev, 2004:12).

2.2.2. Bağımsız Kırgız Cumhuriyeti

Kırgızistan 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bugün 178 ülke tarafından tanınan ve 100 ülke ile diplomatik ilişkileri olan egemen bir devlettir. Nüfusu 5,2 milyon olan Kırgızistan'ın topraklarının yüz ölçümü 198,500 km²'dir. Nüfusun etnik dağılımında Kırgızlar % 67.4, Özbekler % 14.2, Ruslar %10.3, Uygurlar %1, Ukraynalı %0,7 ve diğerleri %6.4'ü oranındadır. Sovyet döneminde Kırgızlardan sonra ikinci büyük nüfus olan Slavlar, SSCB'nin dağılmasıyla beraber Rusya'ya tekrar göç sebebiyle nüfus oranlarında azalma yaşanmıştır. Özbekler çoğunlukla Kırgızistan'ın güneyinde yaşamaktadırlar. Kırgızistan'ın güney bölgesinin toplam nüfusunun %40'ını oluşturan Özbeklere, kendi dillerinde ilkokul, lise ve üniversite okuma ve açma gibi eğitim hakları tanınmıştır. Ayrıca Özbek dilinde gazeteler çıkmakta ve televizyon yayınları yapılabilmektedir. Dini bakımdan nüfusun %84'ü Müslüman iken, %15'i Ortodoks, Hıristiyan ve %1'i diğer dinlere mensuptur (<http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Kırgızistan.doc>).

Tablo 1. Kırgızistan'daki etnik dağılım

	Nüfus Sayısı	% Olarak
Kırgız	3 128 144	64,9
Özbek	664 953	13,8
Rus	603 198	12,5
Çinli (Dungan)	51 766	1,1
Ukraynalı	50 441	1,0
Uygur	46 733	1,0
Tatar	45 439	0,9
Kazak	42 657	0,9
Tacik	42 636	0,9
Türk	33 327	0,7
Alman	21 472	0,4
Koreli	19 764	0,4
Diğer	72 408	1,5
Toplam	4 822,938	100

Kaynak: Kırgız Cumhuriyeti 1.Milli Nüfus Sayımı Temel Sonuçları, 2000

<http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Kırgızistan.doc>

15 Ekim 1991'de tek aday olarak katıldığı Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle göreve gelen Askar Akaev, bir akademisyendir. Başkanlığa geldiği süre itibariyle Komünist uygulamaları askıya alarak siyasi olarak demokratikleşme ve ekonomide liberalleşme yönünde politikaları takip ettiği söylenebilir. İlk anayasa 5 Mayıs 1993'te parlamento tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiş ve ülkenin resmi adı Kırgız Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir (<http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Kırgızistan.doc>).

1995 Cumhurbaşkanlığı seçimleri Akaev'in zaferiyle neticelenmiş ve akabinde 2000'deki seçimleri de kazanarak üçüncü döneme başlamıştır. Bu görevi süresince iki kere anayasa değişikliği için referandum yaparak kendi yetkilerini arttırmıştır. Özellikle 2000 seçimlerinde AGİT gözlemcileri tarafından seçimlerde usulsüzlük yapıldığı belirtilmiş ve muhalefet kanadından tepkiler bariz bir şekilde gösterilmeye başlamıştır. Giderek artan muhalefet sonucunda 24 Mart 2005'te de Askar Akaev ve yönetimi bir halk darbesiyle devrilmiştir.

Yukarıda verdiğimiz genel ülke görünümü ardından, bağımsızlıktan günümüze kadar Kırgızistan'ın öncelikle siyasi ve ekonomik yapısını tanımamız mevcut konumuz bağlamında tezin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

2.2.2.1. Bağımsız Kırgız Cumhuriyetinin Siyasi ve İdari Yapısı

Henüz 15 yaşında olan Kırgız Cumhuriyeti temsili demokrasi prensipleri ile yönetilmektedir. Yönetim sistemi yarı başkanlık sistemidir. Cumhurbaşkanı devletin başındadır, başbakan ise hükümeti yönetmektedir. Kırgızistan'da cumhurbaşkanı 5 yılda bir halk tarafından seçilir. Başbakan cumhurbaşkanı tarafından atanır. Hükümet içinde oluşan kabine üyesi atamaları da cumhurbaşkanı atama yetkisine sahiptir ve meclisin onayına sunulur. Cumhurbaşkanının yetkileri 16 Şubat 1996'da anayasada yapılan yeni düzenlemelerle genişletilmiştir. Meclis (Jogorku Keneş) 75 sandalyeden ibarettir. Meclis üyeleri parti listesine göre olmakla beraber genellikle bölgesel statüsü olan kişiler vekil olarak seçilirler. 60 civarında parti olmasına karşın partilerin aktif olarak siyasette faaliyetleri bulunmamaktadır. Son dönemlerde çok partili sistemin geliştirilmesi çabası içine girilmiştir.

2005 Devrimi² sonrası yeni anayasa üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Ağustos 2006 itibariyle yeni anayasanın hazır olacağı ve halka referanduma sunulacağını cumhurbaşkanı Bakiev belirtmiştir. Yeni anayasa ile beraber Kırgız halkı başkanlık, yarı başkanlık veya parlamenter yönetim sistemini referandumla belirleyecektir (<http://www.deik.org.tr/bultenler/Kirgizistan-Subat2006.pdf>). Kırgızistan 7 idari bölgeden

² 24 Mart 2005'te gerçekleşen bu devrim Lale Devrimi olarak literatüre geçmiştir.

oluşmaktadır. Söz konusu eyaletler şunlardır: Çüy (Bişkek), Oş, Narın, Celalabat, Issık-Göl, Talas ve Batken.

2.2.2.2. Ekonomik Yapı

Yukarıda da değinildiği gibi SSCB'nin dağılmasının en büyük sebeplerinden birisi yaşanan ekonomik sıkıntılardır. Bu sıkıntılar Kırgızistan'da bağımsızlıktan sonra da devam etmiştir. Dolayısıyla Kırgızistan'ın piyasa ekonomisine geçiş süreci çok sancılı olmuş ve yaklaşık 15 senedir tam bir kurumsallaşma sağlanamamıştır. Bunun sebepleri olarak ülkenin stratejik öneme sahip doğal kaynaklarının olmayışı ve mevcutların dış dünyaya etkin ulaşım yollarının olmaması, devlet yönetimindeki zayıflık ve nüfusunun büyük çoğunluğunun piyasa ekonomisi şartlarına iyi derecede adapte olamaması gibi faktörler gösterilebilir (Biyalinov, 2002:50).

Ekonomik reformlar 1992'de başlamakla beraber 1994 yılında ülkenin GSYİH hacmi 1990 yılına göre yarı yarıya azalmıştır. Eski SSCB zamanında kurulan ve sayıları yüzleri bulan fabrika ve tesislerdeki üretim durmuş ve sanayi gerilemiştir. Sovyetler döneminde sanayi tesisleri merkezin ihtiyaçlarına göre kurulmuş ve hammadde, ara mallar ve iş gücünün bir kısmı diğer cumhuriyetlerden getirilmiştir. Bağımsızlıktan sonra ise bu tesislerin çalışması dışarıya bağlı olduğu için doğal olarak durmuştur. Çok büyük bir bölümü de teknolojik gerilemenin de tesiriyle atıl duruma gelmiştir (Kalyev, 2004:15).

Akaev yönetiminin ilk işi bu hızlı ekonomik küçülmeyi durdurmak ve fiyat serbestliği sonucunda oluşan %1200'lük enflasyonu azaltmak olmuştur. 1993 yılında yeni milli para "Som" tedavüle girmiş ve döviz karşısında bütün müdahalelere rağmen değer kaybetmiştir. Bunun sonucunda Kırgızistan eski Sovyetler birliği ülkeleri olan Azerbaycan, Ermenistan ve Tacikistan'dan sonra en zayıf ekonomik göstergelere sahip olmuştur. Nüfusun %27,2'si halen yoksulluk sınırının altında (ayda 42 dolar) yaşamaktadır (<http://www.deik.org.tr/bultenler/Kirgizistan-Subat2006.pdf>).

Dünya Bankası, IMF, Asya Kalkınma Bankası (AKB) gibi uluslararası mali kuruluşlardan ve ABD, Japonya, Almanya gibi gelişmiş ülkelerden çok düşük faizlerle kredi ve hibe alınmasına rağmen Akaev yönetimi, uyguladığı ekonomik reformlarda başarısız olmuştur. Stratejik önemdeki yeraltı kaynaklarına sahip Türkmenistan, Özbekistan gibi ülkeler Sovyet döneminden sonra piyasa ekonomisine geçiş sürecini çok yavaş sürdürmüş ve eski “piyasayı devlet yönetir” mantığıyla hem ekonomik hem de siyasi yönden fazlaca liberalleşmemiştir. Kırgızistan ise ihraç edecek kadar stratejik doğal kaynaklara sahip olmaması nedeniyle hem ekonomide liberalleşme hem de demokraside (görünürde de olsa) ilerleme kaydetmeye çalışmıştır. Öyle ki, Akaev bu durumu Kırgızistan’ı Orta Asya’nın İsviçre’si yapma ve “Demokrasi Adası”na dönüştürme şeklinde sloganlara dönüştürmüştür. Bu doğrultuda özelleştirme politikaları 1991’in ikinci yarısından itibaren hayata geçirilmiş ve 1994’ün ortalarına doğru özelleştirme oranı %63’e ulaşmıştır. Ticaret ve hizmet sektörünün bahsedilen dönemde tamamen özelleştirildiği söylenilebilir. 1998’de özel sektörün GSYİH içindeli payı %60 iken 2004’te %75 olmuştur (Biyalinov, 2002:53).

1995 yılına kadar küçülen Kırgızistan ekonomisi, 1996 yılında tarım üretimindeki artış ve Kumtör Altın Madeni üretiminin hizmete girmesiyle büyümeye başlamıştır. 1998 Rusya ekonomik krizi Kırgızistan’ı da etkilemiş ve ekonomide durgunluk yaşanmıştır. 1999 – 2001 yıllarında ise %4,6’lık büyüme görülmüştür. Büyümedeki lokomotif sektörün altın üretimi olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte ülkede yün, pamuk ve ipek üretimine dayalı hafif sanayi de gelişmektedir. Tarım sektörünün ise GSYİH’deki payı %35’tir ve tarım sektöründe toplam işgücünün yarısı istihdam edilmektedir.

Enerji bakımından Kırgızistan, SSCB döneminde kurulan büyük hidroelektrik santrallere sahiptir. Ancak bu su kaynaklarının enerji potansiyelinin sadece %10’u kullanılabilir. Ülkede 16 Hidroelektrik ve 2 termik olmak üzere 18 santral bulunmaktadır. Narın nehrinde kurulan “Toktogul Hidroelektrik Santrali” Kırgızistan’ın tüm enerji ve ısıtma ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasitededir. Elektrik enerjisini Kırgızistan, Kazakistan’a, Özbekistan’a ve Çin’e ihraç etmektedir (<http://www.deik.org.tr/bultenler/Kirgizistan-Subat2006.pdf>).

Lale Devrimi'nden sonra yeni devlet başkanı olan Kurmanbek Bakiev, eski yönetimde felç olmuş bir ekonomi mirası almıştır. Yeni hükümetin ilk işi ülkenin dış borçlarını Paris Kulübü antlaşmaları çerçevesinde, müddeti dolanları uzatmak ve bazılarını sildirmek çalışmaları olmuştur. Rusya ile stratejik anlamda ciddi ilişkiler kurulmuş ve GAZPROM gibi Rus dev şirketi ile gaz ve enerji üretimi konusunda ortak çalışmalar başlatılmıştır.

Yabancı sermaye teşvik edilmektedir ve Kırgızistan'a önümüzdeki yıllarda 2-3 milyar dolar civarında bir Rus yatırımı beklenmektedir. Ancak ülkede halen devam etmekte olan siyasi istikrarsızlık, çeşitli miting ve protestoların ardı arkasının kesilmemesi, yabancı yatırımcının gelmesini engellemekte ve ileride var olan yatırımcının işini genişletmesini engelleyebileceği ve hatta ülkeden çekilmesine neden olabileceği söylenebilir (<http://www.azattyk.org/news/domestic/ky/2006/04/20060426.asp#456868>).

Sonuç itibariyle Kırgızistan ekonomisinin henüz istikrarlı bir büyüme trendine girmediği ve uzun vadeli bir toparlanma süreci yakalayamadığı belirtilmelidir. Dış borcu 2 milyar dolar olan Kırgızistan'ın yıllık bütçesi ise 300 – 350 milyon dolardan müteşekkildir. İşsizlikten yakınan genç nüfus çareyi Rusya'da işçi olarak çalışmada bulunmaktadır göze almaktadır. Günümüzde Rusya Federasyonu'nda (RF) 500 bin civarında Kırgızistan vatandaşı çalışmaktadır. Rusya ile yapılan antlaşmalar çerçevesinde Kırgız vatandaşları için Rusya'da çalışma ve oturma şartları kolaylaştırılmıştır. Bununla birlikte giden vatandaşların çoğu ülkesine ekonomik olarak destek vermesine, para göndermesine rağmen bulunduğu devletin vatandaşlığını alarak geri dönmeyi düşünmemektedir. Bu da Kırgızistan için gelecekte işgücü potansiyelinin kaybı tehlikesini oluşturmaktadır. Ayrıca olayın sosyolojik boyutu da kaygı vericidir. Köyden şehre, oradan da çeşitli BDT ülkelerine çalışmaya giden genç nesil, geleneksel ailevi ve toplumsal bağların koparılmasına neden olabileceği gibi, toplumsal boyutta da dağınıklığa yol açabileceği söylenebilir.

BÖLÜM 3: ULUS–DEVLET MODELİNİN TEMEL UNSURLARI BAĞLAMINDA KIRGIZİSTAN’DA UYGULANAN POLİTİKALAR

3.1 Milli Egemenlik

Soğuk Savaşın sona ermesiyle Doğu Blokunda yaşanan dağılma, aynı zamanda totaliter baskıcı komünist rejimin de sona erdiğinin göstergesi olmuştur. Batıda “tarihin sonu” geldiğinin iddia eden Fukuyama, bununla liberal demokrasinin çığınca zafere ulaştığı düşüncesindeydi (Fukuyama, 1999:22–23). Artık demokrasi ve liberal ekonomi dünyada tek uygulanması gereken rejim ve sistem olmalıydı ve buna uymayanlar da ABD’nin “haydut devletler” listesinde yerlerini alacaktı.

SSCB’nin dağılmasıyla birlikte Rusya başta olmak üzere diğer bağımsız cumhuriyetler (Türkmenistan ve Özbekistan hariç) ekonomilerini liberalleştirmek ve demokratik toplumu oluşturmak yoluna gitmişlerdir. Bunlardan birisi olan Kırgızistan Orta Asya’da bu anlamda ilk etapta ciddi adımlar atmıştır. 5 Mayıs 1993’te yeni anayasa kabul edilerek parlamento tarafından onaylanmıştır.

Kırgızistan anayasasının ilk maddesinde ülkenin, egemen, üniter, demokratik, hukuki ve laik bir cumhuriyet olduğu belirtilmektedir. Bundan hemen sonra ise Kırgız Cumhuriyetinin egemenlik kaynağını, Kırgızistan halkının oluşturduğu belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı ve Meclis milletvekilleri, halkın temsilcisi olarak görevde buldukları anayasanın 4. maddesinde yazılmıştır. Ayrıca Kırgızistan’da var olan tüm kültürel unsurların korunması ve geliştirilmesi anayasada garanti altına alınmıştır (K.C. Anayasası, 1993). İlk defa bir ulus-devlet olarak milletlerarası resmi egemenliğe sahip olduğu ifade edilmelidir. Bilindiği gibi bu egemenlik devletlerin uluslararası tanınmayla elde ettikleri egemenliktir (Davutoğlu 2003).

Kırgızistan uluslararası arenanın eşit ve bağımsız bir üyesidir. Uluslararası alanda faaliyet gösterebilme, anlaşmalar yapabilme, bir devleti tanıma ya da tanımama hürriyetine sahiptir.

Fakat sadece iç yapısı itibariyle kağıt üzerinde yazılan ifadelerin hayata geçirilmesi çok sancılı olmuş ve hala da olmaya devam etmekte olduğu söylenebilir. Çünkü 70 sene otoriter rejimde yönetilmiş bir toplum, ister yönetici bazında, ister sosyal yapı açısından demokratik ilkelerin anlaşılması ve uygulanmasının kolay olmayacağı ortadadır. Nitekim ilk cumhurbaşkanı Askar Akaev, halk tarafından seçilmesine ve iktidar gücünü halktan almasına rağmen, görünürde demokratik ancak uygulamada baskıcı politikaları sonucunda kendisinin sonunu getirmiştir.

Kırgızistan'da yaşanan bu demokrasiye geçiş manzarasını Koyçuev şöyle ifade etmektedir: “Bugün iktidarın organları, demokratik, egemen Kırgızistan adına çalışırken demokratik ve devlete aitlik kavramlarını karşılaştırarak aynı biçimde anlamamaktadırlar. Devlete aitlik kavramını, antidemokratik olarak algılamaktadırlar”(Koyçuev, 2002:18).

Milli egemenlik klasik anlamda tam bağımsız ve halk iradesinin uygulanmasını içerir. Her ikisinin de yerleşmesi, başka bir ifadeyle demokrasinin gelişmesi ve rahat uygulanabilmesi için ekonomik gelişmişlik vazgeçilmez şartlardan birisidir. Hatta demokrasinin ve ekonominin birbiriyle bağlantılı bir değişimi beraberinde getirdiği söylenebilir. Bu konudaki önemli tezlerden birisi ekonomik gelişme durumunun, demokratikleşmenin ve egemenliğin meşruiyet sağlamlığının derecesini etkileyen başlıca değişkenlerden olduğudur (Schmidt, 2002:284). Kırgızistan her ne kadar siyasi olarak bağımsız olsa da ekonomik açıdan aynı oranda bağımsızlık kazanamamıştır. Akaev'in ekonomik temelleri yerlerine oturtmadan demokrasi adına kanunlar çıkartması, tavizler vermesi, ülkeyi kendisinin ifade ettiği gibi “demokrasi adası”na dönüştürmek yerine bir sosyal patlamaya sebep olmuştur.

Akaev'in başkanlık döneminde anayasanın 3 kez referandumla değiştirilmesi, devletin temelini değiştirme ve bir türlü istikrarı sağlayarak yönünü belirleyememe anlamına gelmekteydi. Devrimden sonra Akaev'in bir Rus gazetesine verdiği demeçte ekonomiyi kalkındırmadan demokrasiyi geliştirmenin hata olmadığına ısrar etmesi ilginç bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bu şartlarda milli egemenliği ve sağlam bir egemenlik meşruiyetini ülkede tesis edebilmenin zor olduğu açıktır.

Kırgızistan'da demokratik altyapıyı oluşturamamanın temel nedenlerinden birisi olarak yönetici tabakasındaki insanların demokrasiyi algılama zihniyetinin farklı olması gösterilebilir. Her ne kadar halk tarafından seçimlerde oy kullanarak seçilseler de sahip oldukları konumdan azami derecede istifade etmeyi çoğunluk itibariyle düşünmüşlerdir. Maddi çıkarlar, akrabalık, hemşerilik gibi gruplaşmalar sonucunda yolsuzluklar yapılmıştır. Bu durumun milli bütünlüğü dolayısıyla milli kimlik politikalarını da zorlaştırması muhtemeldir. Suçları tespit edilmelerine rağmen dokunulmazlık hakları sebebiyle hiçbir hukuki işlemin yapılamaması, onları daha da devleti soymaya kamçulamıştır (Koyçuev, 2002:16). İktidardaki *nomenklatura*³ yöneticilerinden demokrasinin geliştiremeyecekleri zaten beklenen bir olgu olduğu söylenebilir. Bununla beraber imtiyaz sahibi olmaları nedeniyle ekonomide tekelleşme ve kendi çıkarları doğrultusunda yeni iç ve dış yatırımcıların önünü kesmeleri nedeniyle rekabet içerisinde sağlıklı bir piyasa ekonomisinin işlemesi engellenmiştir (Biyalinov, 2002:54).

Milli egemenlik teorik arka plan çerçevesinde de bahsedildiği gibi iç ve dış olarak iki türlü ele alınmaktadır. Kırgızistan bağımsızlıktan sonra iç ve dış egemenliği sağlamaya çaba göstermesine rağmen son 24 Mart 2005'de eski cumhurbaşkanının devrilmesi olayları, Akaev yönetiminin gerek iç gerekse dış egemenliği ve devlet otoritesini tam olarak ortaya koyamamasından dolayı gerçekleştiği söylenebilir. Üstelik devrim sürecinde dış aktörlerin ülke içindeki büyük etkisi, egemenlik açısından henüz aşılmasına ve tam bir ulus devlet formuna ulaşılmasına daha çok yol olduğunu göstermektedir.

Özellikle başkente en uzak bölge olan Batken' de fakirlik oranının %82,9, Narın gibi dağlık bir bölgede %71,5'e ulaşması, uygulanan ekonomik politikaların merkezden uzak bölgelerde hiç etkili olmadığına bir göstergesidir. Kırgızistan'daki olayların ilk olarak Celal-Abat ve Oş gibi güney şehirlerinde başlaması, bu bölge halkının Akaev rejimini artık istemediğinin ve merkezin bu bölgede etkisizliğinin bariz örnekleridir. Kalabalık halde ayaklanan halk, 18 Mart 2005'te Celal-Abat valiliğinin ele geçirmiştir, ardından il emniyet müdürlüğünün ve havaalanının kontrol altına almıştır. Hemen ardından da olaylar Oş şehrine sıçramış; valilik ve diğer resmi kurumlar halkın idaresine geçmiştir. Şimdiki

³ Sovyet sisteminde devletin ve Komünist Partinin idari yapısı içerisindeki kişilere verilen ad.

Cumhurbaşkanı Bakiev de yanındakiler devrimin önderleri olmuşlardır. Merkez Bişkek'in ise bu süreç içinde eli kolu bağlı kalmıştır ve Celal-Abat'a Kazak komandoların getirerek, halkı vurma emri vermesi, işin çığırından çıkmasına neden olmuştur. Kısaca devlet yönetim mekanizması, vali ve kaymakamıyla ülkenin her yerinde etkili çalışmamış merkezden denetim zayıflamıştır (http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/central_asia/097_kyrgyzstan_after_the_revolution_web.doc 02.02.2006). Oysaki bir ulus-devlet inşa sürecinde bu hususlarda daha etkin ve yönlendirici bir merkezi irade gerekir.

Kırgızistan'ın sosyo-ekonomik görünümünü belirleyen önemli bir faktör de ülkede eskiden beri süregelen Kuzeyli-Güneyli ayrımıdır. Bu ayrım resmi bir ayrım olmamakla birlikte ülkede sosyolojik bir gerçekliktir. Genel olarak gerileyen ülkenin sosyo-ekonomik durumu ve Akayev'in yanlış politikaları sonucunda güneyin daha da fakirleştiği ve önemli bir muhalefet bölgesi haline geldiği belirtilmelidir. İşte tam bu noktada Kırgızistan devriminin dünya kamuoyunda pek ön plana çıkmayan bir gerçeği söz konusudur. O da bu devrimin Gürcistan ve Ukrayna devrimlerinden farklı bir zeminde yaşanmış oluşudur. Bu farklılık batı yanlısı-Rus yanlısı bir mücadele ile devrim yaşanması değil de asıl olarak güney-kuzey çekişmesi sonucu bir devrim yaşanmış oluşudur. Bunun en net göstergesi devrimi gerçekleştiren muhalefet bloğunun Rusya ile iyi ilişkiler içinde olması ve herhangi bir karşıtlığın görülmemiş olmasıdır (Akmoldoev, 2006).

Özbekistan ile 1991'den beri ülkenin güney tarafındaki sınır problemleri gündeme gelmiştir. Net olarak sınırların 110 civarında kesinleşmemiş bölgeleri vardır. Bunların belirli bir kısmı belirlenmekle beraber önemli yerler anlaşmazlık noktalarını oluşturmaktadır (Soh, Şahimardan bölgeleri). İki ülke arasındaki gerginlik Mayıs 2005 Özbekistan'daki Andijan olaylarından sonra gerçekleşmiştir. 453 Özbek göçmeni olaylardan sonra Kırgızistan'a sığınmıştı. Özbekistan'ın talebini yerine getirmeden bu göçmenlerin Avrupa'ya gitmesinin sağlayan Kırgızistan'ı, Özbekistan antlaşmaya rağmen Ağustos 2005'te gazı keserek cezalandırmaya çalışmıştır. Tüm bunlar, egemenliğin önemli bir gereği olan sınır egemenliğin (siyasal otoritenin sınır aşan hareketleri kontrol edip denetlemesi (Davutoğlu, 2003) de Kırgızistan'da tam oturmadığını göstermektedir.

Bağımsızlıktan sonra IMF, Dünya Bankası, AGİT, BM, DTÖ, İKÖ ve diğer birçok uluslararası örgütlere üye olan Kırgızistan, bu örgütlerin üyelik şartlarını ve uygulama programlarını yerine getirmeyi taahhüt etmiştir. Bölgesel örgütlerden Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) ve BDT gibi örgütlerin üyesi olan Kırgızistan, ABD, Çin ve Rusya gibi büyük güçlerin çekişme merkezi haline gelmiştir. Kırgızistan ŞİÖ çerçevesinde Rusya ve Çin'in ısrarı üzerine, ülkede 11 Eylül terör saldırıları sonrasında bulunan Amerikan üslerini kaldırmak için ABD'ye yeni şartları sunması; Kırgızistan'ın dış politikadaki karar alma egemenliğinin Rusya ve Çin'in gölgesi altında kaldığı söylenebilir.

Rus askeri üssünün ülkede KGAÖ çerçevesinde bulunmakta olup bunun genişletilmesi için her türlü şartları oluşturmaya hazır olduğunu belirten Kırgızistan'ın, bu girişimleri ülkenin güvenliği açısından kaçınılmaz olmakla beraber, aynı hassasiyeti ABD üssüne göstermemesi, Kırgızistan'ın dış politikasında siyasi ve iktisadi açıdan Rusya'ya bağlılığını göstermektedir. Tüm bunlar Kırgızistan'ın, milli egemenliğin önemli bir boyutu olan Westfalyan Egemenlik bakımından pek güçlü olmadığını ortaya koymaktadır. Oysa ki ulus-devletler, kuruluş aşamasında dış otoritelerin hiçbir şekilde iç otoritenin yapılanma ve karar alma süreçlerine müdahale ettirmezler. Ülke içinde denetim haklarına tam sahip çıkarlar. Ancak tarihsel süreçteki bu özelliğin bugünkü hiçbir ulus-devlette de kalmayan egemenlik anlayışının bu klasik anlamından çıkarak "kayıtlı egemenliğe" dönüştüğü belirtilmelidir (Davutoğlu, 2003). Kırgızistan'ın sorununun ise dış güçlerin içeride çok fazla etkin konumda olabilmesi olarak gösterilebilir.

Bununla birlikte son zamanlarda Kırgızistan'ın IMF'in HIPC programına girip girmemesi kamuoyunda egemenlik tartışmasını ortaya çıkartmıştır. Bazı sivil toplum kuruluşları bu programa girmeme konusunda imza kampanyaları bile başlatmıştır. 2 milyar dolar dış borcu olan Kırgızistan eğer bu programa katılırsa IMF'in sunduğu ekonomik paketi uygulayacak ve borçlu olduğu ülkenin istedikleri doğrultusunda hareket edilecek ve sonuçlar olumlu olursa borçları silinebilecek. Ancak bu durumda Kırgızistan'ın egemenlik hakkının elden gideceğini savunanlar hükümete bu yönde adım atmaması konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Hükümet yetkilileri de bu konunun bilincinde olduklarını ve

Kırgızistan için en uygun çözümü seçeceklerini belirtmiştir (<http://www.azattyk.org/news/domestic/ky/2006/04/20060405.asp#446640>). Tüm bunlar aslında Kırgızistan'da ulusal egemenlik sorununun olduğunun göstermektedir. Yani ülke ekonomik anlamda güçlenirse sağlam bir egemenlik meşruiyeti oluşabilir.

Kırgızistan'da demokratik ortamdan en çok faydalananların ve faaliyet gösterenlerin başında batı kaynaklı sivil toplum örgütleri gelmektedir. Bunların başında Soros'un Açık Toplum Enstitüsü, IREX programı ve Freedom House çeşitli sosyal ve politik konularda faaliyetler göstermektedir. USAİD ve diğer Demokrasiyi Yayma kuruluşlar Kırgızistan'da yaklaşık 170 demokrasi ve insan hakları konusunda çalışma yapan sivil toplum örgütlerin desteklemektedir. Kırgızistan'daki sivil toplum örgütlerin tek çatıda toplayan "Demokrasi ve Sivil Toplum İçin" koalisyonun batının siyasi alanda en etkili olarak kullanabildiği ve kullanmakta olduğu bir örgüt olduğu söylenebilir.

ABD'nin dış işleri bakanı Güney Asya ve Orta Asya'dan sorumlu yardımcısı Richard Baucher 11 Nisan 2006'da Kırgızistan'a yaptığı ziyaret sırasında resmi yetkililerle beraber, "Demokrasi ve Sivil Toplum İçin" sivil toplum örgütleri koalisyonu başkanı Baysalov ile de görüşmesi ve ülkedeki siyasi durum hakkında bilgi alması bunun çarpıcı bir örneğin oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, demokrasi ve çoğulcu bir ortamda sivil toplum gerekli olmakla birlikte, kökü dışarıda sivil toplum örgütlerinin kontrol altında olmasının da bir gereklilik olduğu belirtilmelidir. Belki de yeni hükümetin planlaması gereken en önemli noktalardan biri de budur. Ancak bunun için ülke idarecilerinin bilgi toplumu olma yönünde ve ekonomik, askeri anlamda güçlü olma politikalar izlemesi gereklidir. Küreselleşme çağında güçlü bir reel egemenlik bu yönde atılacak adımlara bağlıdır. Hatta buna uygun bir bölgeselleşme oluşturma da eklenebilir (Şahin, 2005).

3.2 Milli Kimlik

Kırgızistan, bağımsızlığını beklenmedik bir dönemde kazandığı söylenebilir. 1991'de bağımsızlığını ilan ederken en çok üzülenler eski komünistler olmuştur. Çünkü Kırgızistan'daki komünist yöneticiler hiçbir zaman SSCB'den ayrı olarak bir devlet

kurmayı, bağımsız bir devlet olmayı düşünmemişlerdir (Torobekova, 2003). Bağımsızlığa hazırlıksız yakalanan Kırgızistan bu geçiş döneminde her yönden çok sıkıntılar yaşamış ve günümüze kadar yaşamaktadır.

Artık Sovyet dönemi kapanmış ve bağımsız bir Kırgız Cumhuriyeti yeni anayasasıyla ortaya çıkmıştı. Kısa bir zaman içinde uluslararası topluluk tarafından da bağımsız bir devlet olarak tanınmaya başlayan Kırgızistan'ı ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti tanımıştır. Akabinde ulus-devletin temel maddi unsurları olan milli marş, milli bayrak ve milli paranın kabulü gibi gelişmeler izlemiştir. Bu sembolik çerçevenin tamamlanmasından sonra ise Kırgızistan'ı bir bütünlük içinde tutacak bir milli ideoloji oluşturma zamanı gelmişti. Eski Sovyet ideolojisinin çökmesiyle yerine bir Kırgız Milli ideolojisinin oluşturulması gerekmektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında her ulusun var oluşunu, birlik ve bütünlüğünü sağlayan bir siyasi liderin ya da kurucu mitin bulunduğu ve bu siyasi liderin öneri ve yönlendirmesi doğrultusunda ulusal ideolojinin oluşturulduğu görülmektedir. Kırgızistan da tarihte ilk olarak Kırgızları bir çatı altında toplayan Manas'ı kahraman⁴ olarak seçmiştir ve yeni milli kimliğin temeline koymuştur. 1995'te UNESCO'nun da onayı ile Talas şehrinde Manas Destanı'nın 1000 yılı kutlanmıştır. Manas Lenin ve Stalin'in yerin almaktadır ve artık okul ve sokaklarda komünist sloganların yerine Manas'ın yedi öğütleri yazılmıştır.

Bu yedi öğüt Manas destanından esinlenerek Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akaev tarafından ülkede yaşayan 80 civarında çeşitli etnik azınlıkları da göz önüne alarak ülkeyi bütünlleştirici özellikte formüle edilmiştir. Bu çabaya girişilmesinde 1990'da Kırgızistan'ın Oş ve Özgen şehirlerinde Kırgız-Özbek çatışmasının çıkması ve yüzlerce kişinin ölmesinin de payı olduğu belirtilmelidir (Koyçuev, 2002:42).

Bu öğütler sırasıyla şunlardır:

1. Ulusların ittifakı ve birliği,
2. Âlicenaplık, hümanizm, hoşgörülülük,

⁴ Kurucu mit

3. Milletler arası fikir birliği, dostluk ve işbirliği,
4. Tabiatla uyum sağlama,
5. Ulusal şeref ve vatanseverlik,
6. Zahmetli, durmadan dinlenmeden ve bilimin yardımıyla istikrarlı inkişafa, refaha kavuşmak,
7. Kırgız devletinin bütünlüğünü “bir yakadan baş – bir koldan el çıkartarak” korumak ve güçlendirmek.

Bu sıralanan ideolojiler her ne kadar etkili ve gayet mantıklı gözükmesine rağmen uygulamada pek yerini bulamamıştır. Manas’ın yedi öğüdüne dayalı kültürel çaba eğitim müfredatında girdiyse de pek etkili olmamıştır. Milli ideolojinin sonuçta Kırgız toplumunun milli kaynağını oluşturduğu söylenemez. Bunun en önemli sebebi olarak milliyetçiliğin Kırgızistan’da bir ırkçılık olarak değerlendirilmesi ve gelişme şansı bulamaması gösterilebilir.⁵ Anayasada herhangi bir partinin ırkçı veya dinsel faaliyetle ülke yönetiminde bulunması yasaklanmıştır. Bunun yerine daha hafif bir şekilde “vatanseverlik” sloganın kullanmayı uygun görmüşlerdir.

Yukarıda sıraladığımız maddelerden de anlaşılacağı gibi, Kırgız milli kimliği oluşturulurken etnik unsura dayalı değil, bölgesel (teritoryal) yapıda genel “Kırgızistan halkı” şeklinde kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Askar Akaev’in meşhur “Kırgızistan hepimizin ortak evidir” sloganıyla uyguladığı politikalar sonucunda ülkede yaşayan diğer uluslara yönetime katılma hakkı tanınmış ve Orta Asya’da benzeri olmayan bir kültürel özerklik tanınmıştır. Akaev bir demecinde “Kırgızistan hepimizin ortak evidir adlı stratejimiz, demokrasinin en belirgin özelliklerinden birisi oldu ve komşu ülkelerle ilişkilerimiz daha da geliştirildi” demiştir (Akaev, 2004:5). Bir konuşmasında da: “Ben Kırgızistan’da, hangi ulustansın? sorusunun yerine, Kırgızistan için ne yaptın? Sorusunun sorulduğu dönemi hayal ediyorum” demiştir (Akaev, 1998).

⁵ Sovyetler Birliği döneminde de milliyetçilik ırkçılık olarak değerlendirilmiştir.

1993 yılından itibaren hükümet, Kırgızistan’da yaşayan diğer etnik unsurların kendi kültür ve geleneklerini rahatça yaşayabilmeleri, bunun devlet çatısı altında garanti edilmesi amacıyla toplumsal ve ulusal kültür merkezleri açılmıştır. Bu çerçevede her ulus kendisini rahatça temsil edebilmesi için vakıf, dernek ve kültürel merkezlerinin kurulmasına olanak tanındı. Daha sonra bu sivil toplum örgütleri bir arada toplanarak “Kırgız Halk Meclisi”⁶ oluşturuldu. Bu derneklerin toplandığı binaya da “Dostluk Evi” adı verilmiştir. Bu politikalar sayesinde hükümetle söz konusu kültürel merkezler arasında bir bağ oluşturularak, ulusal kimlik sorununun en ideal şekilde çözüldüğü belirtilmiştir.

Uygulanan bu politikaların Kırgızistan’da muhtemel bir etnik çatışmayı önlemede ciddi bir rol oynadığı muhakkaktır. Ancak bunlar, Kırgız milli kimliğinin oluşturulması için yetersiz kalmıştır (Yüce, 2006:160). Uygulanan metodun küreselleşmeyle tüm dünyada yaygınlık kazanan milli kimlik politikalarıyla uyumlu olduğu ise söylenebilir. Bu yöntem, homojenliğin farklılıklar yoluyla sağlanması yani çok kültürlülük yöntemidir.

Milli kimliği oluşturmanın en temel aracı zorunlu milli eğitim ve görsel ve yazılı medyadır. Kırgızistan’da eğitim alanında Sovyet döneminden sonra düşüş yaşamıştır. Milli ideolojik temeller okullarda öğrencilere etkin bir şekilde öğretilmemektedir. Ekonomide yaşanan sıkıntılar nedeniyle devlet okullarındaki kitap ve diğer ihtiyaçların eksikliği, öğretmenlere yeterli derecede ve düzenli maaş ödemesinin yapılmaması sonucunda ülkenin eğitim sistemi, ulus-devletin temellerini oluşturmada yetersiz kalmıştır.

Askar Akaev’in bir yandan Kırgız milliyetçiliğinden kaçarcasına ülkede yaşayan diğer ulusları ön plana çıkarması, onların varlığın abartarak ülkedeki siyasi durumu etkileyebilecek büyük güç olarak algılaması, aynı zamanda tarihteki Manas, Kurmanbek ve benzeri Kırgız kahramanlarını ortaya çıkartarak onların 1000 – 500 yıllık bayramlarını kutlama gibi Kırgız geleneklerini ön plana çıkartması, bir şizofrenik durumu ortaya çıkartmıştır. Aslında her ne kadar ülkede 80 civarında etnik ulusun yaşadığı söylene de bunların en azından %60’ını Kırgızlar oluşturmaktadır. Bu kadar insanı yok sayarak sadece *internatsiyonalist politikanın* uygulanması aslında Sovyet döneminden kalmış bir mirastır.

⁶ Assambleya Naroda Kırgızstana

Ayrıca dünyadaki çok kültürlülük uygulamalarında bile sonuçta egemen etnisite ulus-devletin kurucu unsuru olarak değerlendirilmektedir. Resmi dili, milli bayramlar ve milli tarih gibi üst kimliğe yönelik unsurlar, egemen kurucu etnisiteye dayalı olmaya devam etmektedir (Tok, 2003:175; Erkal, 2005:216).

Kırgızistan'da yaşayan etnik unsurların çoğu Türk kökenli olmasına rağmen ortak kimlik olarak Türklük kullanılmamıştır. Çünkü 70 yıllık Sovyet döneminde uygulanan politikalar onların aynı kökten gelen akraba topluluk olduklarını unutturmuştur. Sadece Kırgızistan'ın iç yapısı değil, Orta Asya'daki Türk cumhuriyetlerinin akrabalık bilinci altında birbirine destek çıkması hiç düşünülmemiştir. Bu da Moskova'nın başarılı politikalarının mirası olarak değerlendirilebilir. Aynı şekilde bir diğer ortak bağ olan İslamiyet'in de birleştirici özelliğinden tam olarak faydalanılamadığı görülmektedir.

Bunda İslami radikalizmin özellikle Fergana vadisinde artması, Hızbu-Tahrir gibi radikal silahlı grupların vadiye hilafet kurmak için Özbekistan'da ve Kırgızistan'da çeşitli terör faaliyetlerinde bulunması gibi radikal dini gelişmelerin etkisinin de olduğunu kabul etmek gerekir. Özellikle Kırgızistan'ın güney bölgesinin %40'ını oluşturan Özbekler ile Kırgızları bir arada tutan unsurun din ve dil olduğu söylenebilir.

Milli kimlik ve ulusal ideolojinin oluşmasında önemli faktörler engellenmiştir. Bunların başında dil sorunu gelmektedir. 2001'de Kırgızistan anayasasının 5. maddesinde Rus dilinin resmi dil olarak kabul edilmesi ve bütün resmi işlemlerin Rus dilinde yapılması ulus-devletin vazgeçilmez unsuru olan ortak dil prensibini yok sayma anlamına gelmektedir. Oysa ulus olma kriterlerinin başında gelen dil, milli kimliğin de en belirgin ögesi konumundadır. Dil birliğinin bir insan topluluğunun ulus olarak nitelendirilebilmesinin ilk şartı olduğu hususunda genel bir kabul söz konusudur. Aynı dili konuşma toplumdaki fertler arasında “biz” duygusunu oluşturan başlıca unsurdur. Bu yüzden ulus-devletlerde genelde tek bir resmi dil⁷ söz konusudur ve resmi dili ülkenin her yerinde hakim kılma ulus-devletler için önemli bir araçtır (Köseoğlu, 2001:43; Erözen, 1997:106).

⁷ Daha çok kurucu unsur olan çekirdek etnisitenin dili

Kırgız dili 1989 yılında resmi dil olarak ilan edilmesine rağmen maalesef merkezden uzak bölgelerde bu dil yaygın olarak kullanılmamıştır. Dolayısıyla Kırgız dilini resmi dil olarak ilan etmek bir formaliteden ibaret olmuştur. Aynen Sovyet dönemindeki gibi Kırgız dili sadece köylüler ve köylerdeki okullarda kullanılan bir dil olarak kalmıştır. Bütün resmi işlemler ve belgeler Rusça olarak yazılmaya devam etmiştir. Böylece SSCB döneminin tek yazışma dili olan Rusça, bağımsızlıktan sonra da Kırgızistan'da yerini korumaya devam etmiştir. Rusçanın yıllarca eğitim, hukuk, medya gibi alanlarda yaygınca kullanılması sonucu teknik ve bilimsel kavramlar Rus dilinde ifade edilmektedir. Aydın ve yöneticilerin Rusça olarak genellikle fikirlerini beyan etmesi, Kırgızca'yı ikinci plana itmiştir (Yüce, 2006:161).

Kırgızistan'da son dönemde iyice ortaya çıkmaya başlayan batılı misyonerlik faaliyetlerinin milli kimlik politikalarını daha da önemli hale getirdiği söylenebilir. Açıkçası Kırgız halkı bugün her zamankinden daha çok Manas ruhuna ihtiyaç duymaktadır. Zira, dil konusundaki tehditlere din konusunda da tehditler eklenmiş durumdadır. Din, dil gibi milli kimliği oluşturan temel bir unsurdur ve İslamiyet Kırgız kimliğinin asırlardır önemli bir parçasıdır. Özellikle Kırgızistan'ın kuzey bölgelerinde Hıristiyan misyonerlerinin çok aktif bir çalışmaları içinde olduğu görülmektedir.

Gençler arasında manevi tatminsizlikten ve ekonomik sıkıntılardan dolayı Hıristiyan dinine geçişler söz konusudur. Fakirlik ve yoksulluktan istifade eden misyonerler insanlara para karşılığında dinini değiştirme teklifi sunmaktadır. Bu gelişme karşısında tedbir alınmadığı takdirde ileride Kırgızlar bir Müslüman-Hıristiyan bölünmesi şeklinde olarak ulusal bütünlüğü bozma riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu gelişmeler karşısında, hükümetçe olaya sadece din ve vicdan özgürlüğü şeklinde bakılması, daha doğrusu milli kimlik, dil ve dini değerlere dayalı yeni politikalar geliştirilmemesi kendi oturduğu dalı kesme olarak değerlendirilebilir. Halkın %80'i Müslüman olan Kırgızistan'da din özgürlüğü adına çeşitli grupları denetim dışında bırakmamak gerektiği söylenebilir (<http://www.reports.rferl.org>).

Ancak her şeye rağmen 2000'li yıllarda Kırgız kimliği temelinde gözle görülür bir gelişmeler başlamıştır. Üniversitelerde eğitim dilinin ve resmi yazışmaların Kırgızca olması konusunun akademik çevrelerce tartışılır hale gelmiştir. Kırgız dili bayramı ve şenlikleri de bunun akabinde düzenlenmeye başlanmış ve dilin önemi vurgulanmıştır. Askar Akaev'in teşvikiyle Kırgız dilin halka derdini anlatabilecek kadar bilmeyen devlet başkanı adaylarının Cumhurbaşkanı olamayacağı yönünde kanun çıkartılmıştır ve her seçimde adaylar dil komisyonundan geçmek zorunda kalmıştır (Yüce, 2006:161).

2003 yılı "Kırgız Devletinin oluşumuna 2200 yıl" olarak ilan edilmiş ve bütün dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Kırgızlar da davet edilerek bir kurultay gerçekleştirilmiştir. Bu da son dönemlerde Akaev'in Kırgız milliyetçiliğini daha da yakından takip etmesinin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

24 Mart 2005'te Kırgızistan'daki devrim olaylarından sonra Kırgız Milli kimliği daha da ön plana çıkmıştır. İktidar değişikliğine yol açan halk hareketini organize eden yönetici ekip ve katılımcıların büyük bir kısmını güney Kırgızistanlı muhafazakâr köylü Kırgızlar oluşturmaktaydı. Ayrıca bu süreçte yapı itibarıyla kavgacı ve kanunlarla uyum sorunu olan kişiler de oldukça önemli rol oynamışlardır. Kırgızlar dışındaki diğer unsurlar aktif olarak bu hareketin içinde yerlerini almamışlardır. Kimileri hiç katılmamış kimileri de zoraki bir şekilde desteklerini vermişlerdir. Çünkü Akaev'in ulusal politikasına onlar karşı değildi, tam tersine ona destek vermekteydiler.

Devrimden sonra kurulacak iktidarın da nasıl bir politika uygulayacağından endişe ettikleri için tam destek vermemişlerdir. Halk hareketinin başarılı bir şekilde sonuçlanmasıyla birlikte Kırgızların özgüveni artmıştır. Kendilerini ifade etmenin, yıllarca çekmiş oldukları ezilmişlik, dışlanmışlık ve fakirliğin pençesinden kurtulmanın zamanı geldiğini anlamışlardır. Bunun için en etkili araç kuşkusuz Kırgız milliyetçiliğinin oluşturulmasıdır. Devrim sonrasında Kırgız dilinin resmi dil olarak tekrar anayasaya geçilmesi gündeme gelmiştir ve her devlet memurunun Kırgızca bilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Ancak yeni hükümetin iktidarından bir sene geçmesine rağmen ülkede tam olarak istikrarın sağlanamaması, belirli bir ulusal hedefin tam olarak oluşturulamaması, kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Son zamanlarda yeni anayasa taslağının oluşturulması ve parlamentonun parti listesine göre seçimle belirlenecek olması ise olumlu gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Kırgızistan'ın ulus – devlet inşa sürecinin yukarıda da belirtildiği gibi temel eğitim yoluyla tüm vatandaşları kapsayan bir vatanseverlerin yetiştirilmesi, ulusal bütünlük bakımından önem taşımaktadır. İnsanların maddi olarak refaha kavuşma ve nereden ve nasıl gelirse gelsin, ele paranın geçmesinin meşru sayılması, manevi değerlerin çöküntüsünün bir göstergesidir. Dolayısıyla her ne olursa olsun, ister fakir, ister zengin, önemli olan ülkedeki milli ruhun ön planda tutulması, her sorunun üstesinden gelinebileceği tarihte birçok devlette görülmüştür. Sonuçta Kırgızistan'ın yapması gereken şimdiki geçici durumdan ziyade uzun vadeli olarak gelecek nesiller için sağlam bir alt yapı ve ideoloji oluşturmaktır.

Küreselleşme sürecin de göz önüne alarak, bu süreçten olumsuz yönde etkilenmemek ve dayatmaları lehine çevirebilmek yeni oluşmakta olan Orta Asya'daki ulus – devletler için oldukça zor bir durumdur. Uluslararası arenada aktif bir aktör ve bölgenin önemli bir güç haline gelmesi için, Orta Asya'daki bağımsız cumhuriyetler karşılıklı yarar çerçevesinde sıkı işbirliğine girmeleri, bunun da ötesinde federatif yapıda bir devlet oluşturmaları bütün içteki enerji, sınır ve güvenlik sorunların ortadan kaldıracağı gibi, hızlı ekonomik kalkınmayla dünyanın gözde bölgesi olacaktır. Nitekim bunun gerçekleştirilmesi için alt yapının hazır olduğu söylenebilir. Orta Asya halkının kültürel, dini ve geleneksel açıdan birbirlerine yakın olmaları bir avantajdır. Aksine bir durumda ise bölgesel sorunların uzun vadede çözülecek gibi görünmemektedir.

SONUÇ

SSCB'nin yıkılmasıyla beraber birçok ulus devlet ortaya çıkmıştır. Bağımsız Kırgızistan'da bunlardan birisidir. Bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından bu yana tüm ulus devletler gibi yoğun bir milli kimlik ve milli bütünlük çabasıyla, egemen bir devlet olarak kurumsallaşma ve halk egemenliği meşruiyetine dayalı bir rejim tesis etme çabası bağımsız Kırgızistan'ın mili politikalarını oluşturmaktadır.

Milli egemenlik ve milli kimliğin, ulus devlet modelindeki temel unsurlar olduğu söylenebilir. Bağımsız Kırgızistan'ın her iki konuda da sağlam bir inşa süreci takip edebilmesi yolunda avantajlar kadar dezavantajlara da sahip olduğu ve şu ana kadar esaslı adımlar atmadığı sonucu bu çalışmayla ortaya çıkmıştır. Egemenlik alanındaki başlıca olumsuz şartlar olarak ülkenin dünya güç mücadelelerine sahne olan bir coğrafyada yer almasıyla dünya sisteminin hegomonik güçlerinin etki alanında kalması gösterilebilir.

Kimlik alanında ise binlerce yıllık köklü tarih, ülkedeki etnik gurupların çoğunluğun Türkçe konuşması ve İslamiyet'e mensup olmaları önemli avantajlar olmakla birlikte, homojenliği sağlayacak politikaların bu eksenlerde geliştirilemediği görülmektedir. Ayrıca ülkedeki Kuzey-Güney ayrılığı önemli bir dezavantajdır. Yine ülke yönetiminin Kırgız Türkçesi yerine Rusçayı resmi dil olarak öne çıkaran politikalarıyla, misyonerlik faaliyetleri karşısında sessiz kalışlarının sağlıklı bir üst kimlik ve dolayısıyla ulus-devlet kurumlaşmasının önünde ciddi yanlışlar olduğu da önemli başka bir tespittir.

Bununla birlikte, Kırgızistan'da ulus-devlet sürecinin bitmediğini altı çizilmelidir. 24 Mart 2005'teki halk devrimi ile Kırgızistan'da ulus-devlet'in temelleri tekrar atılmaya başlamıştır. Akaev döneminde her ne kadar etnik uluslar arasında iç politikada dengeli hareket edilerek, iç çatışma önlense de milli kimlik oluşturmada yetersiz kalınmıştır. Bundan sonraki dönemde mevcut yönetimin ulus-devlet inşası yönünde izlediği politikalar göz önünde bulundurulursa, Kırgızistan yakın bir gelecekte günümüz ulus-devlet anlayışına ulaşacağına sinyallerini vermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Stalin Orta Asya'daki Müslüman Türk halkın, coğrafi olarak Türkistan'ı "milliyetler" politikasıyla etnik kimliklerin ön plana çıkararak farklılıklar oluşturmuş ve ayrı – ayrı cumhuriyetlere bölerek kolay idare edebilmiştir. İşte bu çalışmanın önemli tespit ve önerilerinden birisi de, bağımsızlıktan sonra da genel olarak Orta Asya'daki cumhuriyetlerin ulus – devlet inşa sürecinde Stalin'in uyguladığı bu politikanın daha ötesine giderek, benzer ve ortak yanlarını vurgulanması yerine, tamamen farklılıkların benimsetilmeye çalışmasıdır. Bu durum doğal olarak bölgedeki ülkeler arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Örneğin Kırgızistan Özbekistan'a gaz bakımından bağlı iken, Özbekistan da Kırgızistan'a su bakımından bağlı kalmıştır. Ayrıca iki ülke arasında kesin olarak belirlenmemiş sınır anlaşmazlıklarının çıkması ilişkilerin daha da sert düzeye gelmesini sağlayabilmektedir. Dolayısıyla bütün bu sorunların temeline baktığımızda, çözümün ayırım ve farklılıkta değil, birlik ve karşılıklı yarar düzeyinde işbirliği içinde olmada yattığı görülmüştür. Realist açıdan bu yaklaşımı ele aldığımızda Orta Asya'daki mevcut siyasi rejimlerin ve ekonomik farklılıkların böyle bir birleşme için müsait olmadığı görülmektedir. Ancak temel sorunların bu bağlamda ve karşılıklı yararlarla çözüleceğini düşünecek olursak yakın bir gelecekte muhtemel bir birliğin olabileceği düşünülebilir. Aksine bunun tersinin yaşanması durumunda ise, yani dışa kapalı ve sadece küçük çapta farklılıklara vurgu yapan ulus – devletlerin ortaya çıkması, özellikle Fergana vadisinde Tacikistan, Kırgızistan ve Özbekistan arasında ciddi krizlere sebep olabileceği gibi, dış güçlerin ekmeğine yağ süreceği kesindir. Federatif yapıda bir devletin kurulması halinde uluslararası arenada önemli güç oluşacak ve güçlü bir ulus-devletin temeli atılacaktır.

KAYNAKÇA

- 1993 Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, Bişkek
- AÇILOVA, Rahat, (1995) “Kırgızistan Dış Politikasındaki Öncelikler ve Politik Kültür”,
Avrasya Etüdüleri, ilkbahar, TİKA. s.12-22.
- ADILOV, (1995)ve diğerleri. İslam Ansiklopedisi, İstanbul Milli Eğitim Bakanlığı. 6. Cilt
- AKAEV, A (10 Aralık 2004), “Kırgızistan’dın Azırkı Şarttağı Demokratiyalık
Önügüüsünün Aktualduu Problemleri Jönündö”, Bişkek.
- AKAEV, A, (Haziran 1998), “Upravleniye Mejetniçeskimi Otnoşeniymi”, Bişkek,
http://www.assamblea.kg/i_general_seminar2.htm. 15.03.2006
- AKMOLDOEV, Kıyalbek. (2006), “Kırgızistan Devrimi”, Bildiri, *Uluslararası İlişkiler
Öğrenci Kongresi*, Uludağ Üniversitesi, 05–07 Mayıs 2006, Bursa.
- AKTAŞ, Hayati (2001), “Kırgızistan’da Tarihi, Kültürel Ekonomik Gelişmeler ve
Türkiye-Kırgızistan İlişkileri”,*Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 132, s.69-72.
- ARIBOĞAN, Ülke, (1996), *Globalleşme Senaryosunun Aktörleri*, Der Yayınları, İstanbul.
- AZATYK Radyosu (2005), “Kırgızistan’da Dinder Kagılışı Kütülöbü?”,
<http://www.reports.rferl.org>, 29.05.2005.
- AZATYK Radyosu (2006), “Hipik’tin Şartları Kırgızistan’dı Kemsintpeyt”,
<http://www.azattyk.org/news/domestic/ky/2006/04/20060405.asp#446640>, 04.05.2006.
- AZATYK Radyosu, (2006), “Orusiyalıktar 23 Milyard Dollar İvestitsiyaga Ümüt
Berişti”,<http://www.azattyk.org/news/domestic/ky/2006/04/20060426.asp#456868>, 26.04.2006.

- BİYALİNOV, Alimbek. (2002) “Kırgızistan’daki Reformların onuncu yılı: Piyasa ekonomisine daha çok var”. *Avrasya Dosyası*, Sayı 4, s. 50–60.
- COŞKUN, İsmail, (1997), *Modern Devletin Doğuşu*, Der Yayınları, İstanbul.
- ÇEÇEN, Anıl,(Mart 2003),“İmparatorluk Karşısında Milliyetçilik”, 2023, Sayı 23, s.40-44.
- ÇOTONOV, Usenali, (2001) *Ata-Meken Tarihi*, Bişkek.
- DAVUTOĞLU, Ahmet. (2003), “Küreselleşme ve AB Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Ulusal Egemenliğin Geleceği”, <http://www.anayasa.gov.tr/anyarg20/davutoglu.pdf>.
- DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu), (Şubat 2006), “Kırgızistan Ülke Bülteni”, <http://www.deik.org.tr/bultenler/Kirgizistan-Subat2006.pdf> 08.04.2006
- DOMANIÇ, Neşe Nur(1997)“*Milliyetçilikler*” Sarmal Yayınları, İstanbul.
- DURGUN, Şenol. (2000), “Modern devlet Olmanın Zorunlu Koşulu Ulus-Devlet midir?”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Kış, Cilt:2, Sayı: 3,s.109-123.
- EKİNCİ, Tarık Ziya, (2004) *Millet, Milliyetçilik, Devlet ve Anayasa Sorunları*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- ERKAL, Mustafa E, (2005), *Küreselleşme etniklik Çokkültürlülük*, Derin Yayınları, İst.
- ERÖZDEN, Ozan, (1997), *Ulus – Devlet*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- FUKUYAMA, Francis, (1999), “Tarihin Sonu mu?”, Editörler AYDIN Mustafa ve Artan Özensel, *Tarihin Sonu mu?*, Vadi Yayınları, Ankara.
- GUİBERNAU, Montserrat (1998), (Heater’den aktaran)“Ulusalculuğun Siyasal Karakteri” *Türkiye Günlüğü*, Çev: Neşe Nur Domaniç, Sayı 50, s. 119–125, Mart-Nisan, Ankara.

- HABERMAS, Jurgan, (2002), *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çev: Medeni Beyaztaş, Bakış Yayınları, İstanbul.
- HEKİMOĞLU, H. Birsen, (1989), “Modernleşme ve Siyasal İstikrarsızlık”, *Toplum ve Bilim*, Sayı 46–47, s.131 – 142.
- HOBBSBAWN, Eric J. (1995), *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*, Çev: Osman Akınhay, 2.Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ICG (International Crisis Group), (2005), http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/central_asia/097_kyrgyzstan_after_the_revolution_web.doc 02.02.2006
- KALYEV, Murat (2004), *Bağımsızlık sonrası Kırgızistan-Rusya ilişkileri* yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KEYMAN, Fuat E.(2000) , “Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorunu’nu Anlamak”, Editörler KEYMAN, F.E, ve A.Y. Sarıbay *Global Yerel Eksende Türkiye*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- KOYÇUEV, Turar, (2002) *Sovyet Sonrası Yeniden Yapılanma: Teori, İdeoloji, Realitiler*. Bişkek.
- KÖSEOĞLU Nevzat, (2000), *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, İstanbul.
- KÖSEOĞLU, Nevzat, (Temmuz-Ağustos 2001), “Milli Kimlik, Etnik Gurup ve Mozaik Kültür”, *Türkiye ve Siyaset*, Sayı 3, S. 41–50.
- NODİA, Ghia, (1998) “Milliyetçilik ve Demokrasi”, *Türkiye Günlüğü*, Çev: Eralp Yalçın. Sayı 50, s.102–113 Mart-Nisan, Ankara.
- OPPENHEİMER, Franz, (1997), *Devlet*, Çev: Alaeddin Şenel Yavuz Sabuncu, Engin

- Yayincılık, İstanbul.
- ÖZ, Esat. (Kasım-Aralık 2001), “ Küreselleşme, Demokrasi ve Milli Devlet”, *Türkiye ve Siyaset*, Sayı.5, s. 13–27.
- ÖZCAN, Mustafa, (1994) John Hutchinson- D.Anthony Smith; *Introduction, Nationalism*, Oxford, s.5
- ÖZCAN, Mustafa, (2001), “Batı’da ve Türkiye’de Milliyetçiliğin Değişen Anlamı ve Evrensel Bir Değer Olarak Milliyetçilik” *Türkiye ve Siyaset*, Özel Sayı, s.45
- ÖZDENOĞLU, Selda Aslan ve KÜÇÜKKURT,(1996) Serhat, *Kırgızistan Ülke Raporu*, TİKA, Ankara
- PIERSON, Christopher, (2000), *Modern Devlet*, Çev: Dilek Hattatoğlu, Çiviyazıları / Kamer Yayıncılık, İstanbul
- PLOSKİH, V.M. (1977), *Kırgızı i Kokandskoe Hanstvo*. Frunze.
- ROY, Oliver (2000), *Yeni Orta Asya yada Ulusların İmal Edilişi*, Metis Yayınları, İstanbul.
- SCHMİDT, Manfred G. (2002), *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, Vadi Yayınları, Ankara.
- SMİTH, Anthony D. (1994), *Milli Kimlik*, Çev: Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları
- SMİTH, Anthony D. (2001), “Milliyetçilik ve Tarihçiler”, Çev: İsmail Türkmen, *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, Editör Mustafa Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul.
- SMİTH, Anthony D. (2002), *Ulusların Etnik Kökeni*, Çev: Derya Kömürcü, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- ŞAHİN, Köksal (2006), *Türkiye’de Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlete Bakış*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ŞAHİN, Köksal, (2005), “Küreselleşme – Egemenlik Etkileşimine Türk Dünyası Eksenli Bir Bakış?”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler: Kuram, Yöntem ve Uygulama*, 1.Cilt, 3. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 05–09 Haziran 2005, s. 338 – 350, Celalabat- Kırgızistan.
- TAMİR, Yael, (1993) *Liberal Nationalism*, Princeton.
- TAŞAĞIL, Ahmet,(1996) “Çin Kaynaklarına Göre 840 Yılından Önce Kırgızlar”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı:100, s.128–131.
- TEZİÇ, Erdoğan, (2004), *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)*, Beta Yayınları, İstanbul.
- TİKA (Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı), (Temmuz 2005), “Kırgızistan Ülke Profili”, <http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Kırgızistan.doc> 25.10.2005.
- TOK, Nazif, (2003), *Kültür, Kimlik ve Siyaset*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- TOROBKOVA, Venerahan, (2003) “1991’den Günümüze Kırgız Ulusal Kimlik Oluşturma Siyaseti ve Sovyet Kültürel Mirası”, http://www.kulturad.org/images/ven_torobekova.htm 01.09.2005
- UYGUN, Oktay, (2003), “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”, <http://www.anayasa.gov.tr/anyarg20/uygun.pdf>, 17.12.2005.
- YALÇINKAYA, Alâeddin (1999), *Yetmiş Yıllık Kriz*, İstanbul.
- YILMAZ, Aytekin (1996), *Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar*, Vadi Yayınları, Ankara
- YÜCE, Mehmet, (2006), “Kırgız Türklerinin Ulusal Kimlik Politikası”, *Akademik Bakış* Sayı 9.s 153–160,<http://www.akademikbakis.org/pdfs/9/mehmetyuce.doc> 10.05.2006.

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Kırgızistan'ın Oş vilayetine bağlı Alay ilçesinde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Oş'ta tamamladıktan sonra lise öğreniminin 1994–1998 yılları arası aynı şehirdeki Kırgız-Türk Sema lisesinde tamamladı. 1998–2003 yılları arasında Celalabat Kommersiyallık Enstitüsü Türk Dünyası İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu.

Akademik kariyerine devam etmek amacıyla 2004–2006 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Uluslararası İlişkiler Anabilim dalı, Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı. Tez konusu olarak “Bağımsızlıktan sonra Kırgızistan'da Ulus-Devlet İnşası”nı inceledi.